

МАУП
МЕЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

УКРАЇНА У СУЧАСНОМУ ГЕОПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРІ: ПОГЛЯД МОЛОДІ

Випуск 4

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ІНСТИТУТ
імені Блаженнішого Володимира, Митрополита Київського і всієї України
Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО СТУДЕНТІВ ТА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
СТУДЕНТІВ ТА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

Випуск 4

УКРАЇНА У СУЧАСНОМУ
ГЕОПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРІ:
ПОГЛЯД МОЛОДІ
(до Дня науки)

Хмельницький² - 2024

Україна у сучасному геополітичному просторі: погляд молоді:

зб. наук. пр. студ. та молод. вчених/ гол. ред. Л. Г. Білий.

Хмельницький : Вид-во МАУП, 2024. Вип. 4. 132 с.

УДК 327(075.8)

ББК 66.4(0)я73

У 145

У 145 Україна у сучасному геополітичному просторі: погляд молоді: зб. наук. пр. студ. та молод. вчених / гол. ред. Л. Г. Білий. Хмельницький : МАУП, 2024. Вип. 4. 132 с.

НДДКР УкрІНТЕІ: 0123U104482

У збірнику наукових праць «Україна у сучасному геополітичному просторі: погляд молоді» представлено узагальнені тези доповідей та виступів учасників XXI Всеукраїнського конкурсу студентських та учнівських наукових робіт «Україна у сучасному геополітичному просторі: погляд молоді» (до Дня науки). Конкурс тривав з 14 жовтня 2023 року до 14 квітня 2024 року. 16 травня 2024 року відбулася підсумкова звітна конференція.

Адресовано широкому колу читачів: учням, студентам, аспірантам, викладачам, науковцям.

Редакційна колегія:

Головний редактор: Білий Л. Г., кандидат педагогічних наук, доцент, директор Хмельницького інституту МАУП.

Члени редакційної колегії:

Авсієвич А.В., доктор філософії в галузі права; **Гуменюк А.Ф.**, кандидат економічних наук, доцент; **Дацюк О.А.**, кандидат богослов'я; **Лисенко С.О.**, доктор юридичних наук, професор; **Мороз Ж.М.**, голова Наукового товариства студентів та моолодих вчених (відповідальна за випуск); **Олійник В.В.**, кандидат педагогічних наук, доцент; **Осмолян В.В.**, кандидат юридичних наук; **Охман О.В.**, кандидат юридичних наук; **Парандій В.О.**, кандидат історичних наук, доцент; **Петлюк Ю.С.**, кандидат юридичних наук, доцент; **Савчук Л.О.**, кандидат педагогічних наук, доцент; **Слободян О.С.**, кандидат наук з державного управління; **Цимбалюк Г.С.**, кандидат економічних наук.

Рецензенти:

Семенець-Орлова І.А., доктор наук з державного управління, професор
Гуменникова Т.Р., доктор педагогічних наук, професор

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Хмельницького інституту Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 5 від 27 травня 2024 р.)

© Хмельницький інститут
Міжрегіональної Академії управління персоналом, 2024
© автори статей

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	7
Адамчук К.О., Петлюк Ю.С. ПІДСТАВИ НАБУТТЯ ТА ПОРЯДОК ЗДІЙСНЕННЯ ОТГ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЛЮ.....	9
Андрієнко Х.О., Якименко А. А. ФОРМУВАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ ЩОДО НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ НАСЕЛЕННЮ.....	16
Бондар О., Кондратюк С. ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ В КОНФЛІКТІ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЩІ.....	28
Віщак А.Ю., Гринюк Л.О. ПЕРША КАВ'ЯРНЯ НА ПОДІЛЛІ: МІФИ ТА РЕАЛЬНІСТЬ.....	35
Гілюк В.М., Галко О.М. ПРАВОВІ ОСНОВИ ТА ПОРЯДОК ФУНКЦІОНУВАННЯ ЮВЕНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ В УКРАЇНІ.....	42
Дробіна Д.М., Охман О.В. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ.....	54

Ковальчук Б., Кондратюк С. ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ КОНФЛІКТІВ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ..	61
Купрій Я., Кондратюк С. ВПЛИВ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ НА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ПІДЛІТКА.....	68
Лебідь Х.І., Охман О.В. ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ СПІВУЧАСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВОПОРУШЕННІ В СИСТЕМІ ІНСТИТУТУ СПІВУЧАСТІ.....	76
Охман Д.Є., Колендзян О.С. РОЛЬ ЖАНРОВОГО МІКСУ «ЗАПИСОК УКРАЇНСЬКОГО САМАШЕДШОГО» ЛІНИ КОСТЕНКО В ЗМАЛЮВАННІ ОБРАЗУ ГОЛОВНОГО ГЕРОЯ.....	84
Маринич Я.С., Гуменюк А.Ф. РОЛЬ ІННОВАЦІЙ У РОЗВИТКУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ НА СУЧАСНОМУ РИНКУ.....	90
Понось Д., Старовойт І.Й. ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПРОФІЛЬ ДИТИНИ З НЕБЛАГОПОЛУЧНОЇ СІМ'Ї.....	95
Соботюк В.В., Охман О.В. СХИЛЯННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ ДО ВЖИВАННЯ ОДУРМАНЮЮЧИХ ЗАСОБІВ ЯК ЗЛОЧИН ТА ФОНОВЕ ЯВИЩЕ.....	105

Стаднік І.М., Петлюк Ю.С. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГАРАНТІЙ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА ПРИВАТНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЕМЕЛЬНУ ДІЛЯНКУ.....	114
Тарасюк В., Оліх Г.І. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ В СВІТІ.....	122
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	127

ПЕРЕДМОВА

У Хмельницькому інституті МАУП підвели підсумки XXI Всеукраїнського конкурсу студентських та учнівських наукових робіт «Україна у сучасному геополітичному просторі: погляд молоді».

Метою конкурсу є стимулювання наукових досліджень здобувачів освіти та поміркований синтез суперечливих, критичних і конструктивних думок щодо шляхів і механізмів ефективного входження України до світового економічного, політичного, освітнього, культурного та правового простору.

Конкурс наукових робіт проводився за такими напрямками:

1. Україна в умовах війни: реалії та перспективи.
2. Політико-правові аспекти розвитку України в контексті світових геополітичних змін.
3. Соціально-економічні перспективи розвитку України у XXI ст.
4. Історико-культурні аспекти розвитку України: історія, сучасність, перспективи.
5. Інтеграція України до світового освітнього простору.
6. Дотримання академічної доброчесності у вищій освіті.

16 травня 2024 року за підсумками Конкурсу у Хмельницькому інституті МАУП відбулася XXI Всеукраїнська науково-практична конференція «Україна у сучасному геополітичному просторі: погляд молоді» на якій відбулося нагородження переможців та лауреатів.

Цей Конкурс та Конференція стали вже традиційним форумом для молодих студентських науковців, які вже понад двадцять років несуть свою відповідальність за цей важливий інтелектуальний захід. Навіть у мінливих і складних часах, які нині переживає Україна, надзвичайно позитивно вражає те, що студенти проявляють такий величезний ентузіазм, зрілість та наполегливість.

Загалом на Конкурс було подано понад 100 наукових робіт учнів загальноосвітніх шкіл, студентів закладів фахової передвищої та вищої освіти.

У Збірнику наукових праць опубліковано доповіді, а також тези доповідей переможців, лауреатів та учаників Конкурсу.

На 2024/25 навчальний рік заплановано проведення XXII Всеукраїнського конкурсу студентських та учнівських наукових робіт «Україна у сучасному геополітичному просторі: погляд молоді».

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Адамчук К.О.,
здобувачка фахової передвищої освіти
(м. Хмельницький)

Науковий керівник: Петлюк Ю.С.,
кандидат юридичних наук, доцент
м. (Хмельницький)

ПІДСТАВИ НАБУТТЯ ТА ПОРЯДОК ЗДІЙСНЕННЯ ОТГ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЛЮ

Інститут права територіальної громади села на землю, відновлений Конституцією України 1996 року, має давні традиції та звичаї, що склалися історично. Мир, верв, громада, селянське товариство – перелік типів сільських територіальних спільнот на території України, що існували в різні історичні періоди, і які характеризувалися спільним користуванням та управлінням землями громади. Сільська громада традиційно була наділена повноваженнями щодо регулювання земельних відносин

Право власності територіальних громад сіл, селищ, міст на землю (комунальна власність на землю) – категорія відносно нова для сучасного правового поля України. Право комунальної власності на землю в об'єктивному розумінні – це сукупність правових норм, які регулюють відносини щодо володіння, користування та розпорядження землею. У суб'єктивному розумінні право власності на землю – це сукупність правомочностей власника (територіальної громади села) з володіння, користування та розпорядження землею.

Вищезазначені правомочності складають зміст права комунальної власності на землю.

У науковій літературі право володіння визначається як суспільно-економічне ставлення певної особи до наявного у неї майна, панування над ним, коли у стосунках з іншими людьми ця особа ставиться до певного майна, як до «свого» [1, с. 142]. На нашу думку, право територіальної громади села на володіння землею комунальної власності полягає у пануванні громади над відповідним майном та незалежність і пріоритетність права володіння територіальної громади над правом володіння земельними ресурсами органу місцевого самоврядування, який представляє інтереси територіальної громади.

У Земельному кодексі України (далі – ЗК України) (ч. 4 ст. 83) визначено шість підстав набуття територіальними громадами права комунальної власності на землю, зокрема: 1) передача їм земель державної власності; 2) примусове відчуження земельних ділянок у власників з мотивів суспільної необхідності та для суспільних потреб; 3) прийняття спадщини; 4) придбання за договором купівлі-продажу, ренти, дарування, міни, іншими цивільно-правовими угодами; 5) штучного створення земельної ділянки на території населеного пункту; 6) виникнення інших підстав, передбачених законом.

Цей перелік підстав набуття права комунальної власності на землю не є вичерпним. ЗК України допускає можливість набуття права комунальної власності на землю й з інших підстав, головне щоб вони були передбачені саме в законах, а не підзаконних нормативно-правових актах. П. Ф. Кулинич відрізняє серед підстав виникнення права комунальної власності на землю проведення розмежування земель державної та

комунальної власності від передачі земельних ділянок державної власності у комунальну [2, с. 80].

Під процесом розмежування земель державної та комунальної власності в юридичній літературі розуміють різні поняття, а саме: розмежування, передача, розподіл. Кожне із вказаних понять відображає здійснення відповідних організаційно-правових заходів. Найбільш доцільним, з точки зору М. В. Воскобійника, є розгляд розмежування земель державної та комунальної власності саме через передачу земель із державної у комунальну власність. Тож, М. В. Воскобійник притримується позиції, що оскільки в основі виникнення комунальної власності на землю є державна власність на неї, то реалізація розмежування земель державної та комунальної власності відбувається в результаті передачі [3, с. 103].

Слід погодитись з позицією П. Ф. Кулинич, який зазначає, що проблема відмежування земель, які належать державі, від земель, які перейшли у власність територіальних громад, набула гостроти і потребує нагального вирішення [2, с. 46]. Цілком очевидно, що процес розмежування земель не повинен тривати дуже довго. Разом з тим, як стверджує А. М. Мірошніченко, існуючий порядок розмежування передбачає одноразову «демаркацію» земельних ділянок в натурі, що є дуже трудомістким і дорогим процесом і навряд чи можливим у сучасних умовах навіть в межах дрібних населених пунктів [4, с.164].

Найпоширенішим правовим механізмом ефективного та доцільного використання земель комунальної власності, як передбачено в ст. 1 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», є їх оренда. Сільські ради в

інтересах територіальних громад здебільшого виступають орендодавцями земель. Чинне законодавство України, а саме ст. 12 ЗК України та ст. 4 Закону України «Про оренду землі», визнають орендодавцями земель комунальної власності відповіді сільські, селищні, міські ради, зовсім не згадуючи про територіальні громади сіл, селищ, міст, які відповідно до ст. 80 ЗКУ визнані суб'єктами права власності на комунальні землі.

На наш погляд, територіальні громади мають право розглядати та приймати рішення на загальних зборах села чи шляхом проведення місцевого референдуму не лише щодо продажу земель комунальної власності, а й з питань передачі земель комунальної власності в оренду, продажу права оренди, укладення сільською радою договору емфітевзису, суперфіцію, сервітуту тощо. Н. В. Ільницька також дотримується позиції щодо необхідності віднесення територіальних громад до кола орендодавців земельних ділянок [5, с. 120].

Чинне законодавство України передбачає також можливість продажу права оренди земельної ділянки – конкурентний вибір орендаря земельної ділянки, який виборов право на укладення договору оренди земельної ділянки державної або комунальної власності. Фізична або юридична особа, що бажає отримати в оренду земельну ділянку спочатку придбає право на її оренду (право на укладення договору оренди), з наступним підписанням договору оренди земельної ділянки [6, с. 84].

Припинення права комунальної власності на землю можливе в таких випадках, як:

а) приватизації земельних ділянок, що перебувають у користуванні громадян;

б) одержанні земельних ділянок внаслідок приватизації комунальних сільськогосподарських підприємств, установ, організацій;

в) одержанні земельних ділянок із земель комунальної власності в межах норм безоплатної приватизації та викупі громадянами земельних ділянок понад норму безоплатної приватизації;

г) викупі земельних ділянок, на яких розташовані об'єкти нерухомого майна, що належать громадянам та юридичним особам;

г) продажу земельних ділянок комунальної власності на конкурентних засадах;

д) продажу земельних ділянок комунальної власності поза конкурентним шляхом;

е) передачі земельних ділянок комунальної власності до земель державної власності.

Отже, територіальна громада села має право не лише приймати безпосередньо рішення щодо управління та розпорядження землею комунальної власності, що є обов'язковими для відповідної ради, але й повинна мати право відмінити рішення сільської ради, що не відповідають інтересам громади.

Територіальна громада села може набувати у власність земельні ділянки не лише в межах населеного пункту, а й за його межами, отриманих в результаті розмежування земель державної та комунальної власності, передачі із земель державної власності, придбанні у фізичних та юридичних осіб, отриманні у спадщину тощо. Водночас уявляється доцільним з метою ефективного управління землями в законодавство

України внести зміни, що б обмежили б право територіальної громади села на набуття у власність земель за межами села лише землями, які розташовані поблизу сільських населених пунктів, тобто, на землі, які знаходяться на території територіальної громади села.

Право територіальної громади села здійснювати вплив на визначення правового режиму земель за межами населеного пункту пропонується розглядати як сукупність правомочностей територіальної громади села впливати на зміну власнісного стану земель державної власності; можливість та характер забудови земель; обмеження чи заборони діяльності, яка спричиняє негативний санітарний чи екологічний вплив на сільський населений пункт та його жителів, погіршуючи якість виробничого та життєвого середовища територіальної громади села.

Список використаних джерел та літератури:

1. Мельниченко М. С. Правова природа розмежування земель державної і комунальної власності. *Актуальні проблеми муніципального управління* : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. (Київ, 15 грудня 2015 р.). Київ : Видавничо-поліграфічний центр Академії муніципального управління, 2007. С. 121–122.

2. Кулинич П. Ф. Право власності на землю. Земельне право України : підручник / за ред. М. В. Шульги. Київ : Юрінком Інтер, 2014. С. 61–89.

3. Воскобійник М. В. Щодо підстав виникнення права комунальної власності на землю. *Перспективи міжнародної*

Україна у сучасному геополітичному просторі: погляд молоді:

зб. наук. пр. студ. та молод. вчених/ гол. ред. Л. Г. Білий.

Хмельницький : Вид-во МАУП, 2024. Вип. 4. 132 с.

інтеграції агропромислового комплексу України: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 24 червня України, 20132013 р.). Київ. 2013. С. 102–103.

4. Мірошніченко А. М. Земельне право України : підручник. Київ : Алерта; КНТ ЦУЛ, 2011. 712 с.

5. Земельне право України : підручник / за ред. О. О. Погрібного, І. І. Каракаша. Київ : Істина, 2009. 446 с.

6. Яніцький В. П. Порядок набуття права власності на земельну ділянку в Україні : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2007. 178 с.

УДК 36:364-5

Андрієнко Х.О.,

здобувачка вищої освіти

(м.Хмельницький)

Науковий керівник: Якименко А. А.,

старший викладач

(м.Хмельницький)

ФОРМУВАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ ЩОДО НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ НАСЕЛЕННЮ

Анотація. У науковій статті досліджуються проблеми нормативно-правової бази регламентації діяльності соціальних служб щодо надання соціальних послуг населенню, її формування та вдосконалення. Вказано місце нормативно-правової бази у механізмі надання соціальних послуг. Розмежовано національне законодавство за сферами організації надання соціальних послуг. Здійснена узагальнююча характеристика нормативно-правової бази регламентації діяльності соціальних служб щодо надання соціальних послуг. Проведений аналіз нормативно-правової бази регламентації діяльності соціальних служб щодо надання соціальних послуг населенню дає змогу стверджувати те, що повноваження по наданню конкретних соціальних послуг здебільшого розподіляються за допомогою складної структури.

Ключові слова: орган державної влади, нормативний акт, нормативно-правова база, соціальна послуга, соціальна робота, соціальна служба.

Вступ. Постановка проблеми. Важливою складовою діяльності у соціальній роботі є її нормативне забезпечення, яке визначає права, свободи та обов'язки учасників правових відносин, впливає на взаємодію сторін, ефективність співпраці в контексті надання соціальних послуг. Основною базою в регуляторному механізмі регламентації діяльності соціальних служб щодо надання соціальних послуг населенню, безумовно, виступають положення Конституції України.

Актуальність дослідження. Актуальність вдосконалення та формування нормативно-правової бази регламентації діяльності соціальних служб щодо надання соціальних послуг населенню обумовлюється кількома аспектами. Так у всій своїй сукупності ці нормативно-правові документи безпосередньо формують національну систему юридичного забезпечення надання соціальних послуг населенню. Також слід вказати, що від дієвості такої нормативно-правової бази залежить організація надання соціальних послуг на практиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методи вдосконалення та формування нормативно-правової бази регламентації діяльності соціальних служб щодо надання соціальних послуг населенню є предметом дослідження фахівців як у сфері соціальної роботи, публічного управління, так і в різних галузях національного права. Окрім того, в Україні ще не прийняті підзаконні, відомчі, локальні нормативно-правові акти, які б у повній мірі регулювали

здійснення комплексної реалізації норм, що регулюють розвиток методів вдосконалення та формування нормативно-правової бази регламентації діяльності соціальних служб щодо надання соціальних послуг населенню.

Саме тому метою нашого дослідження є теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення та формування нормативно-правової бази регламентації діяльності соціальних служб щодо надання соціальних послуг населенню.

Результати дослідження. В розвиток положень діючої Конституції України ухвалено цілу низку законів, різноманітних підзаконних нормативних актів. Також ратифіковано міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, які регулюють питання надання соціальних послуг.

Проте, «громіздкість системи, особливо за умови відсутності координації між різними нормативно-правовими документами, спричиняє виникнення неузгодженостей, а в деяких випадках навіть суперечностей, що значно ускладнює організацію роботи органів, що відповідають за соціальне обслуговування населення. Беззаперечним є факт складності нормативно-правової бази для її розуміння громадянами, це знижує результативність соціальної діяльності у державі, а також актуалізує потребу у дослідженнях окресленої проблематики як методу вдосконалення нормативно-правового регулювання процесів організації надання соціальних послуг в Україні та підвищення їх прозорості у майбутньому» [8, с. 65].

Характерними особливостями сучасного етапу розвитку держави є глобалізація процесів, актуалізація трансформацій. В

таких умовах нормативно-правова база регламентації діяльності соціальних служб щодо надання соціальних послуг населенню має стати сучасною системою, яка забезпечує безпосереднє обслуговування осіб, які існують у складних життєвих обставинах, бажають отримати відповідні адміністративні послуги соціального характеру. Важливим аспектом є збереження перманентності комунікації, яка існує між суб'єктами конкретних правовідносин. Отже нормативно-правова база безпосередньо гарантує впорядкування взаємовідносин сторін, на юридичному рівні врегульовує процеси задоволення потреб, дотримання прав, свобод і законних інтересів, надання нормативних гарантій.

Таким чином, «процес організації надання соціальних послуг в Україні можна детермінувати як специфічний механізм, який врегульовує процедуру надання особливих видів послуг громадянам; їх особливість пов'язана із джерелом виникнення потреби, зокрема відчуття необхідності отримання соціальної допомоги і підтримки може виникати у осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, а також осіб, яка мають найвищий ризик опинитися у складних життєвих обставинах [4, с. 6].

У механізмі надання соціальних послуг нормативно-правова база виконує роль важливого інструменту, що регулює відносини в ході реалізації соціальної політики, порядку роботи соціальних служб. Нормативно-правове забезпечення виступає гарантією дотримання законності, регламентує права і обов'язки державних органів, соціальних служб, фізичних осіб в процесі реалізації соціального обслуговування.

Механізм надання соціальних послуг є мультикомпонентним.

Місце у ньому нормативно-правової бази, на нашу думку, представлено у рисунку 1.

Механізм організації надання соціальних послуг	Етап 1: визначення потреб у соціальних послугах.
	Етап 2: нормативно-правове закріплення соціальних послуг.
	Етап 3: розробка програм надання соціальних послуг.
	Етап 4: фінансування відповідних програм та надання відповідних соціальних послуг.
	Етап 5: контроль, оцінка якості, моніторинг системи надання соціальних послуг.

Рис. 1. Елементи механізму організації надання соціальних послуг

Отже, одним із суттєвих механізмів державного управління вітчизняною системою соціальної роботи та діяльності соціальних служб щодо надання соціальних послуг населенню є нормативно-правовий, який впливає на дієвість інших механізмів.

На цей час нормативно-правовий механізм державного управління України у сфері надання соціальних послуг формують закони України, укази та розпорядження Президента України, постанови Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України. Президент України здійснює правове регулювання засад соціальної політики, виступає як гарант додержання Конституції України, прав та свобод її громадян (ч. 2 ст. 102 Конституції України) [3].

Особливу увагу привертає прийняття до Закону України «Про соціальні послуги» 2019 році [7]. Наразі вже існують окремі видання з певного напрямку соціальної роботи, які містять відповідні нормативно-правові акти. Зокрема, у Збірнику нормативно-правових актів та інформаційних матеріалів «Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» міститься більше 50 різних правових документів вузької спрямованості – гендерної рівності [1].

Відповідно зауважимо, що діюча система надання соціальних послуг є певним автономним сегментом, який безпосередньо відповідає за реалізацію соціальної діяльності відповідних органів. Нова редакція Закону України «Про соціальні послуги» врегульовує відносини у сфері організації надання соціальних послуг; документ встановлює загальні засади функціонування системи соціальних обслуговування в Україні. Стратегічною метою прийняття Закону України «Про соціальні послуги» у новій редакції є вдосконалення законодавчого забезпечення процесів організації та фактичного надання соціальних послуг [7].

Особливу увагу у Законі України «Про соціальні послуги» «приділено таким питанням, як:

- організації роботи соціальних служб в частині адміністрування соціальних послуг;
- підвищення статусу соціальних працівників та інших фахівців, що причетні до реалізації стратегії соціальної політики в Україні та фактичної організації соціального обслуговування;
- забезпечення захисту прав осіб, які отримують соціальні послуги, на кожному із етапів організаційної роботи;

– розширення повноважень місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань організації надання соціальних послуг за місцем проживання осіб, які отримують такі послуги» [8, с. 68].

Ухвалення Закону посприяло активізації реформування системи надання соціальних послуг, покращенню організації роботи та взаємодії сторін, що приймають активну участь в процесах надання і отримання соціальних послуг, залученню до надання соціальних послуг інститутів громадянського суспільства, а також загальному покращенню якості соціальних послуг. Важливість соціального обслуговування зумовлює вдосконалення і розширення законодавчої бази, а тому деякі додаткові аспекти організації соціальної роботи, а також особливості соціального захисту та надання соціальних послуг різним категоріям громадян висвітлено і в інших законодавчих актах України.

Насамперед чинне законодавство спрямоване на вдосконалення чинного законодавства, зокрема, в частині адміністрування соціальних послуг, підвищення статусу соціальних працівників та інших фахівців, що надають соціальні послуги, забезпечення захисту прав осіб, які отримують соціальні послуги, розширення повноважень місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань організації надання соціальних послуг за місцем проживання осіб, що отримують такі послуги, зокрема, у об'єднаних територіальних громадах.

На жаль, єдиного довідника з питань нормативно-правового регулювання соціальної роботи не існує, хоча в електронному вигляді він був б цілком затребуваним.

Нормативно-правова база, яка міститься на сайті Міністерства соціальної політики, не повна, а за окремими напрямками соціальної роботи навіть взагалі відсутня (наприклад, «Бездомним та звільненим») або оновлюється несвоєчасно (наприклад, «Внутрішньо переміщені особи», «сфера зайнятості», «соціальні гарантії», «протидія торгівлі людьми») [6].

Отже, основою нормативно-правового механізму діяльності соціальних служб щодо надання соціальних послуг населенню є нормативно-правові документи, які доцільно було б згрупувати в залежності від суб'єкту прийняття.

Загалом національне законодавство має необхідні засади для впровадження сучасних соціальних стандартів Європейського Союзу. Водночас закріплені в діючих нормативно-правових актах стандарти, є відверто нижчими у порівнянні із іноземними, внаслідок воєнного стану, низького рівня економічного та соціального розвитку. Також існує проблема подальшої ратифікації передового міжнародного законодавства у правову систему держави. Важливий процес вибору дієвого механізму надання конкретних соціальних послуг залишається незалежним від впливу з боку діяльності державних органів і здійснюється, як правило, управлінцями на місцевому рівні. Актуальна нормативно-правова база регламентації діяльності соціальних служб щодо надання соціальних послуг населенню всебічно сприяє демонополізації в організації надання соціальних послуг.

Окрім того, нормативним потенціалом наділені й підзаконні акти, які врегульовують різні сторони функціонування системи надання соціальних послуг

(організація їх надання, зміст послуг) включають нормативно-правові акти Кабінету міністрів України, накази Міністерства соціальної політики України, центральних органів влади.

Досліджуючи нормативно-правову базу регламентації діяльності соціальних служб щодо надання соціальних послуг населенню варто зауважити, що існують верстви населення, соціальна робота з якими регламентується різними за юридичною силою нормативними актами. Національне законодавство врегульовує організацію надання соціальних послуг у наступних умовно визначених сферах:

- організація соціального обслуговування сімей, дітей, молоді;
- організація надання соціальних послуг ветеранам, пенсіонерам;
- соціальне обслуговування громадян з інвалідністю;
- організація надання соціальних послуг громадянам, яких віднесено до груп ризику (звільнені з місць позбавлення волі, бездомні).

Досягнення високого рівня адресності соціального обслуговування було реалізовано завдяки взаємоузгодженню стратегії і тактики, а також законодавчого забезпечення надання соціальних послуг із реформою децентралізації. Завдяки формування мережі об'єднаних територіальних громад було прийнято додаткові нормативно-правові документи, що регламентують порядок організації соціальної роботи на місцях. Так, законодавством визначено такі обов'язки органів місцевої влади в контексті організації надання соціальних послуг, як управління системою, зокрема визначення потреб у соціальних послугах, виявлення вразливих груп осіб/сімей, виконання

місцевих програм в частині надання соціальних послуг, підвищення професійної компетентності та кваліфікації працівників, забезпечення взаємодії надавачів соціальних послуг та інших інституцій, які надають допомогу вразливим групам населення, ведення Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг, моніторинг оцінка якості організації надання соціальних послуг на місцях [2].

Таким чином, з метою ефективного нормативно-правового забезпечення функціонування системи соціальної роботи в Україні необхідні наступні кроки: по-перше, якісні зміни у вітчизняному чинному законодавстві та приведення його у відповідність до основних положень та принципів соціальної держави; по-друге, проведення наукової і громадської експертизи наявних законодавчих актів проєктів законів та інших нормативних актів з позицій їхньої відповідності соціальним вимогам; забезпечення реалізації системи державних соціальних стандартів та соціальних гарантій, які визначені Законом України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії»; підвищення правового статусу соціального партнерства як одного з важливих інструментів реалізації основних завдань соціальної держави. Прийняття базового Закону «Про соціальну роботу в Україні» та розроблення Соціального кодексу, на наш погляд, сприятиме налагодженню ефективних механізмів функціонування системи органів, що здійснюють соціальну роботу в нашій державі [5, с. 201].

Висновки. Отже, проведений аналіз нормативно-правової бази регламентації діяльності соціальних служб щодо надання соціальних послуг населенню дає змогу стверджувати

те, що повноваження по наданню конкретних соціальних послуг здебільшого розподіляються за допомогою складної структури. В нашій країні перед розробкою проектів нормативно-правових актів не відбуваються важливі процеси, які спрямовані на узгодження політики стосовно соціальних послуг на підставі практичного досвіду. Проте, загалом, законодавство не є досконалим та потребує детального вдосконалення згідно до сьогоднішніх викликів.

Список використаної літератури та джерел:

1. Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : збірник нормативно-правових актів та інформаційних матеріалів : *Збірник законодавчих, нормативно-правових актів та інформаційних матеріалів* / Упорядники : Н.В. Федорович, Н.М. Богданова, С.Г. Ліщинська. Київ : Міністерство соціальної політики України, 2018. 143 с.

2. Закон України про соціальні послуги : завдання та переваги. Довідкові матеріали / Міністерство соціальної політики, 2019. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/519/12.2019_1.pdf (дата звернення 15.02.2024).

3. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. ст. 141.

4. Нечосіна О. Функціонування системи соціальних послуг в Україні : короткий опис. Київ, 2019. 16 с.

5. Николаева В. І. Нормативно-правове забезпечення функціонування системи соціальної роботи в Україні. *Право та державне управління*. 2019. № 2. С. 194–202.

6. Нормативно-правова база. Міністерство соціальної політики України. Офіційний веб-портал. URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/?t=6&from=&till=&g=171&cat=0&dn=&words=#tagpanel> (дата звернення: 15.02.2024).

7. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2019. № 18. ст. 73.

8. Сухова К. К. Нормативно-правова база організації надання соціальних послуг. *Інвестиції : практика та досвід*. 2022. № 7–8. С. 64–70.

Бондар О.,

здобувачка вищої освіти

(м.Хмельницький)

Науковий керівник: Кондратюк С.,

кандидат психологічних наук, доцент,

(м.Хмельницький)

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ В КОНФЛІКТІ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Проблематика конфліктів у підлітковому віці є однією з найбільш досліджуваних протягом багатьох років. Увагу науковців привертає складна та різноманітна поведінка підлітків. У цьому віці відзначаються значні суперечності між нормами поведінки та їх порушеннями, між колективними інтересами та особистими уявленнями. Ці аспекти пояснюють складнощі, що виникають у процесі виховання та соціалізації підлітків.

Існує не так багато дослідників які вивчали цю тему, переважно зарубіжних, а саме: Біддалф С., Дорошенко Н., Жаклін К., Кльоцина І., Кондратюк А., Литвиненко С., Маккобі Е., Фегот Б., Шелдон Е.

В загальноприйнятому розумінні, гендер - це соціальна категорія, яка визначається сукупністю властивостей, що відрізняють людей за статтю. Вона включає соматичні, репродуктивні, соціокультурні та поведінкові характеристики, які визначають особистісний, соціокультурний і правовий статус кожної статі [3, с. 34].

Основними гендерними характеристиками особистості є [3, с. 34]:

гендерна ідентичність - це усвідомлення суб'єктом своєї статевої приналежності;

гендерний стереотип - це стандартні уявлення про типову поведінку та риси характеру для чоловіків та жінок;

маскулінність (фемінінність) - це нормативні уявлення про фізичні, психічні і поведінкові характеристики чоловіків та жінок;

гендерна установка - це неусвідомлена готовність до прийняття гендерної ролі;

гендерна роль - це соціальна роль, яку особистість виконує у суспільстві відповідно до своєї статі.

Я-концепцію особистості складають кожна із цих характеристик.

Конфлікт є процесом, що виникає зі суперечностей та боротьби між двома чи більше сторонами у вирішенні проблеми, яка має для них важливе значення. Цей процес супроводжується негативними емоціями та потребує вирішення. Він може бути відкритим або захованим, що виникає з протистояння взаємовиключних інтересів, цілей, позицій або поглядів сторін. Кожна з конфліктних сторін переконана у своїй правоті та рішуче відстоює свої інтереси [1, с. 12].

Конфлікт у підлітковому віці є невід'ємною частиною процесу становлення особистості та взаємодії з навколишнім світом. Він може виникати через протиріччя, які зачіпають особисті потреби, інтереси, цінності та цілі. Згідно з конфліктологією, розрізняють кілька типів потреб та інтересів у підлітковому віці [2, с. 19].

По-перше, є загальні потреби та інтереси, які характерні для більшості підлітків і відображають їхні фізіологічні та психологічні потреби. Наприклад, це може бути потреба в прийнятті та розумінні, а також бажання бути частиною групи.

По-друге, це особливі потреби та інтереси, що визначаються індивідуальними характеристиками підлітка та його соціальною приналежністю. Ці потреби можуть виникати внаслідок впливу сім'ї, школи, друзів та інших соціальних чинників.

По-третє, виявляються специфічні потреби та інтереси, що розкривають індивідуальність та унікальність кожного підлітка. Вони можуть включати особисті цілі, прагнення розвитку своїх здібностей та пошук власного місця у світі.

Залежно від статі та гендеру, у конфліктах часто спостерігаються відмінності у поведінці підлітків. Наприклад, дівчата застосовують різні прийоми, спрямовані на пом'якшення конфлікту, а саме: приховують свій гнів і тяжко його виявляють, часто пропонують компроміс та враховують почуття партнера. Вони менше, ніж хлопці, використовують грубу лексику. З іншого боку, хлопці в конфліктних ситуаціях частіше демонструють напір та агресивність, не завжди раціонально пояснюючи свою позицію, а просто наполягають на власній думці. Хлопчача мова частіше є егоїстичною, вони можуть принижувати партнера та погрожувати, ігноруючи його вимоги та пропозиції. Проте у неконфліктних ситуаціях мовлення хлопців може бути так само ввічливим, як і у дівчат [3, с. 35].

Нами було проведено дослідження вибору стилів поведінки підлітками у конфлікті і зроблено аналіз результатів за гендерною приналежністю учасників тестування. Вибірку

нашого дослідження склали учні 8-В класу Хмельницької середньої загальноосвітньої школи №18 I-III ступенів ім. В.Чорновола. Брала участь 21 особа, серед яких 10 дівчат та 11 хлопців. Дослідження проводилось із застосуванням методики К. Томаса “Визначення стилю поведінки в конфліктній ситуації”. Вона ставить перед собою завдання визначити домінуючий спосіб поведінки людини в конфліктних ситуаціях.

Загальний аналіз показує, що досліджувана група найчастіше застосовує стратегію “компроміс”, прагнучи досягати взаємовигідних рішень, але жертвуючи інтересами обох сторін. Це призводить до швидкого залагодження конфліктів, які, однак, швидко повертаються через неповне задоволення інтересів. Стратегії “уникнення” і “пристосування” мають середній показник у 6 балів. Це вказує на те, що учасники можуть уникати конфліктів або пристосовуватися до ситуацій, намагаючись уникнути конфронтації. Найменше виражені стратегії “суперництво” та “співробітництво”. Група рідко вдається до співпраці або конкуренції у вирішенні конфліктів, обираючи найменш затратні та швидкі шляхи розв'язання проблем.

На підставі результатів опитування серед дівчат видно, що стратегія “компроміс” є домінуючою з рейтингом 5 балів. Це свідчить про те, що дівчата частіше вдаються до пошуку взаємовигідних рішень, які враховують інтереси обох сторін. Це може вказувати на їхню здатність до співпраці та гнучкість у вирішенні конфліктних ситуацій. З іншого боку, стратегії “уникнення” і “пристосування” мають середні показники, з результатами у 2 і 3 бали відповідно. Тому дівчата не завжди,

але можуть уникати конфліктів або намагатися згладити ситуацію.

Стратегія “співробітництво” має найнижчий показник, всього 1 бал, що вказує на те, що дівчата рідко вдаються до співпраці в розв'язанні конфліктів. Це може бути результатом їхнього бажання уникнути конфронтацій або недостатньої впевненості у своїх здібностях у таких ситуаціях. Зовсім не збрала балів стратегія “суперництво”. Вона абсолютно не виражена, що свідчить про відсутність у дівчат конкурентного підходу і бажання домінувати над іншими в конфліктних ситуаціях.

По результатам опитування хлопців видно, що найбільш поширеною серед них стратегією вирішення конфліктів є “уникнення”, яка набрала найвищий бал - 5. Це означає, що хлопці найчастіше уникають прямих конфліктних ситуацій та не хочуть їх вирішувати та вступати у конфлікт. Найкращим для хлопців є позиція не витрачати свої сили, конфлікт здається для них виснажливим, ресурсозатратним.

Далі слідують стратегії “суперництва” і “компромісу”, які також є досить поширеними серед хлопців, але трохи менше в порівнянні з уникненням. Обидві набрали по 4 бали. Це свідчить про те, що хлопці, якщо все-таки вирішують вступити у конфлікт, виявляють більшу схильність до прямих або конкурентних методів, а також до знаходження взаємоприйнятних рішень. Стратегії “пристосування” і “співробітництва” є менш поширеними серед хлопців, з низькими показниками в 3 і 2 бали відповідно. Хлопці рідше використовують адаптаційні стратегії або співпрацю в розв'язанні конфліктів.

Цікавим фактом є те, що у хлопців, порівняно з дівчатами, більше зустрічалось декілька однаково виражених стратегій поведінки у конфліктній ситуації. Серед дівчат тільки одна досліджувана виявила однакову найбільшу кількість балів по двох стратегіях, в той час як у хлопців це - 5 досліджуваних із двома вираженими і 1 досліджуваний із трьома вираженими. Це відображає схильність хлопців до більшої гнучкості і варіативності в способах реагування на конфліктні ситуації порівняно з дівчатами. Дівчата ж обирають одну конкретну стратегію і керуються, переважно, нею.

Отже, проблема вивчення конфліктів у підлітковому віці є надзвичайно багатогранною та важливою для розуміння соціалізації підлітків. Гендерні особливості суттєво впливають на конфліктну поведінку підлітків. Врахування гендерних характеристик, таких як гендерна ідентичність, стереотипи та ролі, є необхідним для ефективного підходу до вирішення конфліктів серед підлітків. Аналіз конфліктів серед підлітків показав, що конфлікти є важливим етапом їхнього особистісного розвитку. Вони виникають через суперечності між особистими потребами, цінностями та цілями підлітків. Розрізнення загальних, особливих і специфічних потреб підлітків дозволяє глибше зрозуміти джерела конфліктів і розробити стратегії для їх ефективного вирішення. Результати опитування показали наявні гендерні відмінності у виборі стратегій вирішення конфліктів серед підлітків. Дівчата частіше використовують компромісні стратегії, тоді як хлопці схильні до уникання конфліктів. Хлопці також виявили більшу гнучкість у виборі стратегій, що відображає їхню здатність адаптуватися до різних конфліктних ситуацій. Ці відмінності

підкреслюють важливість гендерно чутливого підходу у розв'язанні конфліктів серед підлітків.

Список використаних джерел та літератури:

1. Галан В., Орлов В., Отич О. Конфліктологія: Конспект лекцій. Для підготовки магістрів усіх форм навчання. Київ: ДЕТУТ. 2008. 292 с.
2. Дученко М., Шевчук О. Конфліктологія: Практикум. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020. 88 с.
3. Токарева Н., Макаренко Н., Шамне А. Сучасний підліток у системі психолого-педагогічного супроводу: монографія. Кривий Ріг, 2014. 312 с.

Віщак А.Ю.,

здобувач освіти

(м. Кам'янець-Подільський)

Науковий керівник: Гринюк Л.О.,

учитель

(м. Кам'янець-Подільський)

ПЕРША КАВ'ЯРНЯ НА ПОДІЛЛІ: МІФИ ТА РЕАЛЬНІСТЬ

У статті з'ясовуються особливості існування османської кав'ярні в місті Кам'янці-Подільському протягом 1672-1699 рр.

Ключові слова: *османська кав'ярня, Кам'янецький ейялет, кавові чашечки, глиняні люльки.*

На думку деяких дослідників, перші кав'ярні в Україні з'явилися в середині XVII століття в Кам'янці-Подільському. В значній мірі цьому посприяло захоплення міста османами. Кам'янецький ейялет був найпівнічнішою адміністративною одиницею Османської імперії у 1672-1699 рр. Турецька військова присутність на цій території була недовгою, але залишила відчутний слід у матеріальній культурі населення міста [1, с. 207].

У 2016 р. на розкопі загальною площею понад 177 м² на площі Польський ринок у Кам'янці Подільському був досліджений «закритий» комплекс часів Подільського ейялету

(1672-1699 рр.). Це само по собі є великою удачею, тому що «закриті» комплекси такого типу трапляються дослідникам османських пам'яток досить рідко. Крім того, було досліджено кілька інших археологічних об'єктів та з'ясовано періоди заселення та використання цієї території [3, с. 9].

Наявні історичні джерела свідчать про залишки османської кав'ярні в Кам'янці-Подільському у вигляді глинобитної споруди з дерев'яним каркасом на кам'яному фундаменті всередині якої знайдено велику кількість пам'яток матеріальної культури (3000 артефактів). Історія діяльності османської кав'ярні на території міста Кам'янця-Подільського в період турецького панування 1672-1699 рр. в історіографії досліджена недостатньо та фрагментарно, тому актуальність запропонованого дослідження зумовлена необхідністю цілісного, комплексного вивчення історичних джерел обраної проблематики.

Мета дослідження полягає в тому, щоб у результаті критичного опрацювання здобутків історіографії, матеріалів історичних джерел дослідити раніше невідомі факти існування османської кав'ярні на території міста Кам'янця-Подільського як ілюстрацію епохи, джерело до вивчення подільського регіону та вітчизняної історії в цілому.

На розкопі площі Польський ринок у м. Кам'янець-Подільський було досліджено кілька археологічних об'єктів і з'ясовано періоди заселення та використання цієї території. Найранішими слідами освоєння ділянки є скупчення кераміки та обмазки трипільської культури. Переважна більшість знахідок належала до періоду Кам'янецького ейялету (1672-1699 рр.). Торговий характер споруди обумовлений знахідками

османських вагових гирьок і монет. Всього було виявлено 21 пара Мехмета IV (1648-1687 рр.) і 10 мангірів Сулеймана II [7, с. 184]. Також проаналізовано колекцію керамічного посуду із заповнення споруди. За формою фрагменти належать до горщиків, глеків, глеків-водоліїв, мисок, мисоктазів, тарілок, макітер та покришок. Крім того, було проаналізовано кілька фрагментів, що можуть бути кухлями та келихами, а також скарбничку та підсвічник [2, с. 355].

Основну частину знахідок (50%) складають порцелянові кавові чашечки китайського виробництва епохи імператора Кансі (1662-1722 рр.) династії Цін (1644-1911 рр.). Знахідки порцелянових кавових чашечок з монохромними поливами на розкопі «Польський ринок» складають 9% від їх загальної кількості. Набір досліджених кавових чашечок, серед яких є так звані «керамічні маркери», дозволяє датувати приміщення кав'ярні кінцем XVII ст. (це датування підтверджується монетним матеріалом). До таких маркерів належать, наприклад, кютах'янські розписні фаянсові чашечки. Як відомо, поліхромний розпис на ці вироби турецькі майстри-керамісти стали наносити не раніше першої половини XVIII ст. [6, с. 131]. Тому, відсутність серед знахідок із розкопок кав'ярні на об'єкті Польський ринок кютах'янських кавових чашечок із поліхромним розписом, за наявності чашечок із синьо-білим розписом, свідчить про те, що ця будівля функціонувала якраз за часів Кам'янецького ейялету (1672-1699 рр.). Колекція кавових чашечок із розкопу на Польському ринку була найбільшою серед отриманих археологічними методами колекцій [5, с. 109].

Під час дослідження розкопу на Польському ринку було також знайдено 1219 інвентарних одиниць люльок для паління та їх фрагментів. Більшість люльок оздоблені штампованим орнаментом. Було виділено 30 видів люльок та 11 робочих груп. Переважна більшість виявлених люльок (96-97%) належать до періоду Кам'янецького ейялету (1672-1699 рр.). Насамперед, на це вказує місце розташування переважної їх більшості (у межах закритого комплексу). Датування періодом Кам'янецького ейялету інших люльок, виявлених за межами споруди «кав'ярні», відбувалось шляхом зіставлення з люльками із закритого комплексу, а також із численними аналогіями з провінцій Османської імперії [3, с. 35].

Для багатьох люльок аналогій не виявлено. Це пов'язано не стільки з унікальністю самих зразків, скільки зі станом вивчення люлькових колекцій і їх публікацією. Утім, нині колекція люльок із розкопу на Польському ринку є найбільшою з опублікованих колекцій XVII ст., отриманих археологічним методом [3, с. 66].

Концентрація великої кількості знайдених артефактів в одному місці пояснюється, по перше, порівняно великою кількістю військового гарнізону, який нараховував понад 3000 осіб, і невеликою площею міста, де вони розміщувались. По-друге, накопичення люльок і чашок в одному місці було пов'язане з раптовим знищенням кав'ярні внаслідок гарматного обстрілу і пожежі. Будівля згоріла під час одного з артилерійських обстрілів міста, що були частиною польської кампанії з повернення Кам'янця-Подільського до складу Речі Посполитої [8, с. 209]. Одна з найбільших військових акцій сталася у 1687 р. Після припинення функціонування кав'ярні у

1680 р., у південній частині «довгого будинку» продовжила функціонувати або була заново створена майстерня із обробки металу [4, с. 130].

Проведене дослідження дало підстави обґрунтувати такі висновки: 1. Досліджено, що історичний розвиток Поділля у 1672-1699 роках відбувався під впливом суспільно-політичних та економічних змін, організованих новою османською владою.

2. З'ясовано, що в період існування Кам'янецького ейялету 1672-1699 рр. в місті Кам'янці-Подільському була розташована османська кав'ярня. Зрозуміло, що на території Османської імперії в Північному Причорномор'ї, де у Криму, можливо, кав'ярні були й раніше, але на території материкової України – це, безперечно, перший такий заклад.

3. На основі характеристики матеріалів історичних джерел доведено, що у споруді османської кав'ярні в Кам'янці-Подільському та за її межами були знайдені люльки та чашки, що мають велику кількість аналогій у комплексах із «османськими» матеріалами з території Європи та Малої Азії. [1, с. 65].

4. Проаналізовано джерелознавче значення історичних матеріалів стосовно існування османської кав'ярні в місті Кам'янці-Подільському, яке полягає в тому, що знайдено унікальний об'єкт часів Кам'янецького ейялету 1672-1699 рр. Відкриття турецької кав'ярні на площі Польський ринок та публікація отриманих матеріалів є першим комплексним дослідженням матеріальної культури цієї доби. Це важливо не лише для локальної історії міста, але й у контексті світового вивчення пам'яток пізньоосманського часу.

Загалом, османська кав'ярня на Поділлі є унікальним об'єктом часів Кам'янецького еялету 1672-1699 рр. з великою кількістю пам'яток матеріальної культури та становить історичну цінність для Подільського краю.

Список використаних джерел та літератури:

1. Біляєва С. Слов'янські та тюркські світи в Україні. Із історії взаємин у XIII-XVIII ст. Київ. 2012. 276 с.
2. Нечитайло П. О. Керамічний посуд із закритого комплексу кінця XVII століття у Кам'янці-Подільському (Польський ринок, яма 2). Превентивна археологія в Україні. Вип. 1. 2018. С. 353-366.
3. Нечитайло П. Османська кав'ярня в Кам'янці-Подільському. Том I: Польові роботи, керамічний посуд, люльки. Київ; Кам'янець-Подільський: Охоронна археологічна служба України, 2022. 296 с.
4. Петров М.Б. Історична топографія Кам'янця-Подільського кінця XVII-XVIII ст. (Історіографія. Джерела). Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2002. 384 с.
5. Старенький І. Археологічні дослідження у Кам'янці-Подільському в 2015 р. Праці центру пам'яткознавства. Вип. 29. Київ. 2016. С. 101-116.
6. Старенький І., Нечитайло П. Майстерня з виготовлення металевих посуду другої половини XVIII ст. з площі Польський ринок у Кам'янці-Подільському. Хмельницькі краєзнавчі студії. Вип. 13. 2018. С. 129-132.
7. Старенький І., Нечитайло П. Нумізматичний матеріал із розкопок на площі Польський ринок у Кам'янці-

Подільському в 2016 р. Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні. Вип. 26. 2017 С. 182-189.

8. Старенький І., Нечитайло, П. Комплекс османських знахідок з кольорового металу другої половини XVII ст., з розкопок 2016 року на площі Польський ринок у Кам'янці-Подільському. Проблеми історії країн Центральної та Східної Європи. Вип. 6. 2017. С. 207-213.

Гілюк В.М.,
здобувачка фахової передвищої освіти
(м.Хмельницький)
Науковий керівник: Галко О.М.,
старший викладач
(м.Хмельницький)

ПРАВОВІ ОСНОВИ ТА ПОРЯДОК ФУНКЦІОНУВАННЯ ЮВЕНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ В УКРАЇНІ

Нині в Україні діє розгалужена та ефективна система захисту прав дітей, однак діти, що скоїли протиправне діяння, як правило потрапляють під юрисдикцію органів кримінального правосуддя. Проблема адекватної та справедливої реакції держави й суспільства на ситуацію з правопорушеннями серед дітей та молоді особливої гостроти набрала після набуття Україною незалежності. Нині не припиняються спроби запровадити гуманнішу систему роботи з дітьми, які із законом у конфлікті [1].

Здійснене нами дослідження присвячене намаганням вирішення проблем, означенню перспектив та викликів, які стосуються розвитку ювенальної юстиції в Україні, запровадженню у цьому напрямку нових органів, установ та організацій, їх ефективному функціонуванню в системі нормативного регулювання суспільних відносин. При цьому вже сформованою й перевіреною світовою практикою є впровадження ювенальної юстиції – системи органів, що створюються з метою захисту прав дітей під час судового

провадження, профілактики злочинності серед неповнолітніх. Це органи, уповноважені здійснювати судочинство у справах неповнолітніх, спеціальні профілактичні установи, органи досудового слідства, установи відбуття покарань.

Головне завдання ювенальної юстиції – це перехід від каральних методів юридичної відповідальності до реабілітаційних, виховних та запобіжних. Проте ці визначення мають нести у собі не декларативний характер, а реальний зміст й стратегію перенесення норм й приписів зі сторінок численних нормативно-правових актів, урядових та президентських програм, статутів громадських організацій у реальне життя з реально існуючими умовами. Слід звернути увагу й на процес виникнення так званої «молодої» злочинності. Первинним місцем розвитку й виховання неповнолітнього є сім'я, яка закладає основні погляди ще не сформованої особистості щодо суспільно корисних і суспільно шкідливих дій. На превеликий жаль соціально-економічне становище в Україні не завжди сприяє формуванню здорової, повної й самодостатньої сім'ї. Це призводить до виникнення й поширення злочинності у віковій групі до 18 років.

Отже, з'являється суспільно небезпечне явище, у вирішення якого має втрутитися держава. При цьому, як ми бачимо, реакція всіх гілок органів державної влади має бути багатовекторною й комплексною, спрямованою не тільки на покарання та/або перевиховання правопорушників, а й на встановлення оптимального рівня життя та соціального забезпечення відповідної групи населення.

Міжнародні принципи і норми щодо ювенальної юстиції закріплені, перш за все, у Конвенції ООН про права дитини,

«Пекінських правилах», «Ер-Ріядських керівних принципах». Названі міжнародні стандарти повинні бути інтегровані до системи національного законодавства кожної з держав, що підписали Конвенцію ООН про права дитини. Міжнародна спільнота висловлює думку про те, що для того, щоб країна відповідала сучасним вимогам, необхідна певна спеціалізована система судочинства щодо неповнолітніх, яка водночас є важливим інститутом системи захисту прав дитини [2].

Висновки таких міжнародних організацій, як Комітет ООН з прав дитини, Комітет міністрів Ради Європи свідчать про значне гальмування процесу становлення ювенальної юстиції як у законодавчій, так і в практичній площині. Проте, незважаючи на відсутність системності у впровадженні ювенальної юстиції в Україні, певні підвалини її подальшого розвитку вже були закладені у відносно нещодавно прийнятому Кримінальному процесуальному кодексі, Законах України «Про судоустрій і статус суддів» (питання спеціалізації суддів і судів), «Про органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх», «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», «Про охорону дитинства», «Про попередження насильства в сім'ї». Але це тільки перший крок на шляху до встановлення системи ювенальної юстиції.

Що ж має уявляти собою ця система? Як узгодити діяльність всіх органів, привести її до рівня світових стандартів? По-перше, домінуючим положенням у подальшій законодавчій діяльності парламенту щодо ювенальної юстиції має бути не зміна кількісних значень у санкції статей Кримінального кодексу, підлаштування «дорослого законодавства» під неповнолітніх, а, насамперед, створення якщо не нових

кодифікованих актів, то хоча б окремих структурних елементів (розділів, глав) у межах вже існуючих норм, але зі специфічними ознаками й відносною самостійністю.

Щодо структури ювенальної юстиції, то вона повинна бути узгодженою, закріпленою у єдиному профільному законі, з чітким розподілом повноважень між її органами. Центральним елементом ювенальної юстиції має виступати спеціалізований ювенальний суд. У деяких іноземних країнах суддя, який займається розглядом справ дорослих, не має повноважень здійснювати правосуддя у справах неповнолітніх. Такий рівень спеціалізації є однією з головних запорук формування професійного суддівського корпусу.

Значно важча ситуація склалася з органами досудового слідства, установами відбуття покарань, профілактичними закладами, якість кадровий ресурсів яких залишає бажати кращого. Часткового вирішення цієї проблеми можна досягти шляхом, подібним до створення у структурі Міністерства внутрішніх справ спеціальних підрозділів дорожньої поліції. Одним з головних мінусів таких перетворень є потреба у значних матеріальних та трудових ресурсах, а це вимагає від влади значної політичної волі. Однак в плані створення правосуддя, дружнього до дитини дещо вже робиться.

Слід сказати, що окремі пілотні ініціативи допомагають забезпечити найкращі інтереси дітей. Зокрема, у спільному наказі Офісу Генерального прокурора за участі зацікавлених міністерств «Про запровадження та реалізацію пілотного проєкту щодо імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини, у практичну діяльність» принцип найкращих інтересів дитини – це дії та рішення,

спрямовані на задоволення індивідуальних потреб дитини відповідно до її віку, статі, стану здоров'я, особливостей розвитку, життєвого досвіду, родинної, культурної та етнічної належності, які враховують думку дитини, якщо вона досягла такого віку і рівня розвитку, що може висловити її [3].

Порядок містить 100 погрупованих за певними ознаками стандартів і визначає відповідальних/ дотичних суб'єктів. Наприклад, п. 7 – ініціювати заміну законного представника неповнолітнього у випадках, коли дії законного представника спрямовані на власні інтереси або ж суперечать інтересам неповнолітнього [3].

Зокрема, пункт 75 Порядку реалізації пілотного проєкту імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини, у практичну діяльність передбачає, що: «Допускати перехресний допит за участю неповнолітнього потерпілого в суді лише у виняткових випадках, коли вичерпано всі інші способи встановлення істини за участю психолога». Зокрема мова йде про випадки, коли потерпіла особа також є неповнолітньою, і з урахуванням її віку, рівня розвитку, особливостей вчиненого відносно неї кримінального правопорушення, суд може обмежити реалізацію права сторони захисту на перехресний допит та обмежитися дослідженням в судовому засіданні відеозапису допиту потерпілої дитини за методикою «зелена кімната» (оскільки ця методика передбачає наявність фази вільної розповіді), та / або заслуховуванням інших свідків, в тому числі свідків, які дають показання з чужих слів, та / або допитати психолога, який брав участь у допиті дитини [4, с. 646].

Окрім цього обмеження може бути у випадках, коли у висновку психологічної експертизи зазначається, що повторне проведення слідчих чи інших процесуальних дій несе психотравмуючий характер для потерпілої дитини. У таких випадках допитувати її в суді взагалі не доцільно. Слід обмежитись дослідженням інших доказів, якщо їх буде достатньо для доведення винуватості особи.

У цьому контексті можна навести приклад із судової практики. У Постанові ВС від 17 січня 2023 року (справа № 753/13113/18), звертається увага на особливості провадження щодо малолітніх свідків і потерпілих з урахуванням міжнародних стандартів, у яких першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини. Зокрема:

26. Суд відзначив, що справа передана до суду у липні 2018 року, тобто більше ніж через два роки після події, що є предметом розгляду. У такій ситуації вирішення питання про допит п'ятирічної дитини щодо подій дворічної давнини є складним і делікатним завданням для кримінальної юстиції.

27. Приймаючи рішення щодо необхідності допиту потерпілої, суд має враховувати, що провадження стосовно сексуальних злочинів часто стають важким випробовуванням для потерпілих, особливо малолітніх. Право на повагу до приватного життя потерпілих має братися до уваги.

28. Суд першої інстанції у своєму рішенні, пославшись на відповідні докази, прийняв до уваги:

- важливість припинити розпитувати дитину про події;
- її обмежену здатність давати свідчення стосовно віддалених у часі подій через вікові особливості

запам'ятовування, а також викривлення у неї об'єктивної інформації через психокорекційну роботу з нею;

– необхідність запобігти негативному впливу на психічне здоров'я дитини та її ретравматизації.

29. Суд вважає, що у виключних обставинах цієї справи підстави, наведені судом, в достатньому ступені виправдовували відмову від допиту дитини в судовому засіданні [5].

Отож, якщо ключовим свідком/потерпілим у справі є дитина, то суд у судовому засіданні дослідить відеозапис показів дитини. Разом з тим, суд повинен збалансувати права сторони захисту, яка без участі дитини в суді буде обмежена в реалізації права на перехресний допит. Однак відповідно до міжнародних стандартів (п. п. 49, 50 Віденських керівних принципів, п.(е) ч. 1 ст. 35 Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства) таке обмеження може бути виправдане в конкретній справі. Як зазначає І. В. Гловюк, слід провести триетапний аналіз оцінки загальної справедливості судового розгляду при відмові від допиту дитини-потерпілого [6, с. 7].

Окрім цього, у кримінальному провадженні впроваджено пілотний проєкт щодо залучення психологів до кримінальних проваджень за участю малолітніх, неповнолітніх осіб через регіональні / міжрегіональні центри з надання безоплатної правничої допомоги [7]. Така практика створює умови для проведення процесуальної дії ефективно та в найменш травмуючий спосіб для дитини, адже психолог під час допиту/опитування стабілізує стан дитини та сприяє зменшенню

рівня тривожності, робить запитання зрозумілими відповідно до віку та рівню розвитку дитини.

Одним із способів реалізації принципу найкращих інтересів дитини у кримінальному провадженні є відновні підходи. Відповідно до пілотного проєкту «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні злочину» відновне правосуддя застосовується у разі вчинення неповнолітнім кримінального проступку чи нетяжкі злочини і охоплює собою скоординовану організацію комунікації між неповнолітніми, які вчинили такі кримінальні правопорушення, і потерпілим з метою відшкодування заподіяної шкоди, а також максимально раннє виведення неповнолітніх правопорушників із кримінального процесу з обов'язковим застосуванням заходів для їх ресоціалізації та запобігання повторним кримінальним правопорушенням [8]. Як бачимо, процедура відновного правосуддя на сьогодні має обмежений предмет застосування, оскільки застосовується щодо певної категорії кримінальних правопорушень. На сьогодні розроблено проєкт нової програми за участі неповнолітніх, які є підозрюваними, обвинуваченими у вчиненні кримінального провадження і передбачається залучення неповнолітніх, які вчинили будь-який злочин.

Також, одним з важливих моментів є також ставлення суспільства до ювенальної юстиції, яке на даний момент також не завжди є об'єктивним й обґрунтованим через інформаційну політику багатьох громадських та релігійних організацій, які вбачають у цій системі спробу держави втрутитися у родинні справи, деформувати сімейні цінності, залишити неповнолітніх злочинців без адекватного покарання, а батьків - майже без прав

перед державними службовцями [9]. Проте досвід іноземних держав свідчить про інше.

Уряд схвалив Національну стратегію реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року. Це передбачено Розпорядженням Кабінету Міністрів України ввід 18 грудня 2018 року № 1027-р. [10].

Метою Стратегії є запровадження ефективних механізмів у системі юстиції щодо дітей, спрямованих на посилення відповідальності держави та суспільства за їх розвиток, підвищення рівня соціального та правового захисту, зниження рівня злочинності, а також виправлення та соціальну реабілітацію неповнолітніх, які перебувають у конфлікті із законом.

Однак, навіть перебуваючи у конфлікті із законом, дитина чи підліток має відчувати стосовно себе застосування сучасного підходу у кримінальному провадженні за її участю, що орієнтований на забезпечення її найкращих інтересів. А особливістю кримінального провадження, якщо його основною засадою є принцип найкращих інтересів дитини є дитиноцентрований підхід та наявність додаткових гарантій для неї. Дитина – це носій прав і свобод та повноцінний учасник кримінального провадження. Принцип найкращих інтересів дитини це фундаментальне право дитини на те, щоб в усіх діях щодо неї першочергово враховувались її інтереси, включаючи психологічне та фізичне благополуччя, а також юридичні, соціальні та економічні інтереси дитини. Однак поняття найкращих інтересів є оціночним і в кожному конкретному випадку слід встановлювати його зміст. Інтереси всіх дітей, що можуть брати участь в одному кримінальному провадженні слід

оцінювати окремо, і має бути знайдений баланс у цілях узгодження потенційного конфлікту інтересів між дітьми [4, с. 647].

Окрім цього втручання у сімейні справи не завжди є безпідставним. Випадки насилля в сім'ї, зловживання наркотичними засобами, алкогольними напоями змушують державні органи невідкладно реагувати, у найтяжчих ситуаціях обмежувати вплив батьків на дітей.

Таким чином у питаннях системного впровадження ювенальної юстиції слід виходити з позицій розумності й доцільності, всі кроки повинні бути науково обґрунтовані, погоджені з позицією суспільства, базуватися на природніх правах дитини і навіть здійснюючи правосуддя, держава має забезпечити його на принципах дружності до дитини, тим самим обумовлюючи потребу в актуалізації завдань і заходів з реформування системи суб'єктів залучених до ювенальної юстиції.

Список використаних джерел та літератури:

1. Тимошенко Д.О. Ювенальна юстиція. URL: https://3222.ua/article/yuvenalna_yustitsya.htm.

2. Шевчук Т.А. Питання впровадження ювенальної юстиції в Україні. Вісник кримінологічної асоціації України. 2016. № 3 (14). С. 142.

3. Про запровадження та реалізацію пілотного проекту щодо імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини, у практичну діяльність: наказ Офісу Генерального прокурора, Міністерства внутрішніх справ

України, Міністерства юстиції України, Міністерства соціальної політики України від 01.06.2023 року № 150/445/2077/5/187. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0150905-23#Text>.

4. Устрицька Н.І., Дільна З.Ф. Зміст принципу найкращих інтересів дитини та його застосування у кримінальному провадженні. Юридичний науковий електронний журнал. 2024. № 1. С. 644-647.

5. Постанова ВС від 17 січня 2023 року (справа № 753/13113/18). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108526645>.

6. Гловюк І.В. Використання методики «Зелена кімната» при збиранні та оцінці фактичних даних: судова практика. Інформаційний бюлетень з проблем діяльності підрозділів Національної поліції / гол. ред. О. М. Балинська. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С. 5–12.

7. Про запровадження та реалізацію пілотного проєкту щодо залучення психологів до кримінальних проваджень за участю малолітніх, неповнолітніх осіб через регіональні / міжрегіональні центри з надання безоплатної правничої допомоги: наказ Міністерства юстиції України, Міністерства внутрішніх справ України, Офісу Генерального прокурора від 07 лютого 2023 року № 493/5/67/3.

8. Про реалізацію пілотного проєкту «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення»: наказ Міністерства юстиції України, Генеральної прокуратури України від 21.01.2019 № 172/5/10. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0087-19#Text>.

9. Схвалено стратегію реформування ювенальної юстиції до 2023 року. URL: <https://antiraid.com.ua/news/shvaleno-strategiyu-reformuvannya-yuvenalnoyi-yustitsiyi-do-2023-roku>.

10. Про схвалення Національної стратегії реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2018 року № 1027-р. Урядовий кур'єр. 22.12.2018. № 243.

Дробіна Д.М.,
здобувачка вищої освіти
(м. Хмельницький)
Науковий керівник: **Охман О.В.,**
кандидат юридичних наук
(м. Хмельницький)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

На сьогоднішній день, проблема кримінальної відповідальності неповнолітніх є надзвичайно актуальною. Злочинці-підлітки потенційно «запрограмовані» на вчинення правопорушень у майбутньому, тому становлять велику загрозу миру, безпеці й громадському порядку суспільства. Чинний Кримінальний кодекс України, виділяючи окремий розділ про особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх, передбачає в межах цього розділу особливості застосування кримінальних покарань до неповнолітніх злочинців [1]. Незважаючи на багаторічні дослідження поняття «покарання», науковцям так і не вдалося сформулювати єдиного загальновизнаного визначення терміну «покарання». Законодавець лише вказує, що покарання є заходом примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні злочину, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого (ст. 50 КК України) [2, с. 207].

28 березня 2024 року набули чинності зміни до КК України відповідно до Закону країни «Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів кримінальних покарань» прийнятого від 23 серпня 2023 року, які додали новий вид основного покарання щодо неповнолітніх осіб у вигляді пробаційного нагляду [3]. Так, відповідно до ч.1 ст. 98 КК України до неповнолітніх, визнаних винними у вчиненні кримінального правопорушення, судом можуть бути застосовані такі основні види покарань:

- 1) штраф;
- 2) громадські роботи;
- 3) виправні роботи;
- 4) пробаційний нагляд;
- 5) позбавлення волі на певний строк [2].

Слід зазначити, насамперед, що у змісті, умовах застосування цих видів покарань є певні особливості, порівняно з подібними покараннями при застосуванні їх до дорослого. Ці особливості, як правило, відображають пом'якшення покарання, яке може бути застосовано до неповнолітнього.

Так, проаналізуємо кримінальні покарання, що можуть застосовуватися до неповнолітніх, нові підходи до цих покарань згідно з чинним КК України, а також запропонуємо власне бачення окремих проблем та їх вирішення.

Особливості застосування штрафу до неповнолітніх визначає ст. 99 КК України, яка встановлює, що штраф застосовується лише до тих неповнолітніх, які мають самостійний дохід, власні кошти або майно, на яке може бути звернене стягнення. Варто також зазначити, що максимальний

розмір штрафу щодо неповнолітніх, у порівнянні з дорослими, зменшено наполовину. Однак в цій статті не встановлено мінімального розміру штрафу, який може бути застосовано до неповнолітніх. Варто погодитися з думкою С.Й. Кравчука, що така позиція законодавця є незрозумілою. Якщо цим хотіли зазначити, що мінімальний розмір штрафу встановлюється на рівні однієї гривні, то саме так і треба було написати [4, с. 164]. За відсутності спеціальних норм щодо неповнолітніх мають застосовуватися загальні. Таким чином, мінімальний розмір штрафу і для неповнолітніх, і для дорослих – однаковий. Доцільно було б в КК України скоротити мінімальний розмір штрафу щодо неповнолітніх. Суд повинен ретельно дослідити чи є у неповнолітнього власні кошти або майно, щоб виконання цього покарання не було перенесено на його батьків. На думку науковця, єдиною гарантією сплати штрафу може бути наявність у засудженого самотійного майна, на яке може бути звернене стягнення. Особливістю цього покарання щодо неповнолітніх могла б бути вказівка в законі про обов'язок неповнолітнього, який сплатив штраф, прозвітуватись перед судом про джерело отриманих грошей. Такою вказівкою буде виключена можливість сплати штрафу за неповнолітнього іншими особами.

Основними нормами КК України є встановлення відповідальності за вчинення кримінального правопорушення шляхом призначення громадських робіт для неповнолітніх, які передбачають виконання безкоштовних корисних робіт у вільний від навчання або роботи час. Органи місцевого самоврядування визначають вид таких робіт, які можуть бути призначені лише неповнолітнім у віці від 16 років і старше.

Тривалість виконання громадських робіт неповнолітніми не може перевищувати двох годин на день. Ухилення від відбування таких робіт є окремим злочином і передбачає відповідальність згідно із ч. 2 ст. 389 КК України. В таких випадках неповнолітньому може бути призначено арешт у відповідності до ст. 101 КК України.

Відповідно до ст. 101 КК України пробаційний нагляд застосовується до неповнолітніх відповідно до ст. 59-1 КК України. Пробаційний нагляд стосовно неповнолітніх призначається на строк від одного до двох років. Відповідно до ст. 59-1 КК України покарання у виді пробаційного нагляду полягає в обмеженні прав і свобод засудженого, визначених законом і встановлених вироком суду, із застосуванням наглядових та соціально-виховних заходів без ізоляції від суспільства [1].

Суд покладає на засудженого до пробаційного нагляду такі обов'язки: 1) періодично з'являтися для реєстрації до уповноваженого органу з питань пробації; 2) повідомляти уповноважений орган з питань пробації про зміну свого місця проживання, роботи або навчання; 3) не виїжджати за межі України без погодження з уповноваженим органом з питань пробації.

Ст. 98 Кримінального кодексу України серед видів покарань, що можуть бути застосовані до неповнолітнього передбачає такий вид покарання, як арешт. В ст.60 Кодексу передбачено, що покарання у виді арешту полягає в триманні засудженого в умовах ізоляції і встановлюється на строк від одного до шести місяців. Щодо неповнолітніх в ст. 101 Кримінального кодексу України встановлено, що арешт може

бути застосовано тільки до тих неповнолітніх, які на момент постановлення вироку досягли 16-річного віку, і полягає у триманні в умовах ізоляції в спеціально пристосованих установах на строк від 15 до 45 діб [1].

У своїй дисертації Н.В. Кідіна розглянула кримінологічні засади індивідуалізації покарання неповнолітніх в Україні, визначивши її як принцип призначення покарання, що надає можливість надати точну оцінку діям неповнолітнього правопорушника, і як наслідок, призначити саме ту міру покарання, яка необхідна для цієї особи, щоб досягти основної мети покарання, яка передбачає не тільки кару, а й виправлення засудженого, та запобігання вчинення ним подальших кримінальних правопорушень [5, с. 2]. Адже призначення покарання у вигляді позбавлення волі, може спровокувати тяжчі наслідки, зумовлені переміщення неповнолітнього з однієї суспільної сфери в іншу, що може супроводжуватися формуванням негативних життєвих установок.

Отже, для того щоб правильно та адекватно кваліфікувати та призначити покарання неповнолітній особі, суд обов'язково повинен враховувати всі можливі фактори, що можуть певним чином вплинути на кінцевий вирок, в нашому випадку, обставини що обтяжують та пом'якшують кримінальну відповідальність. По-перше, це фізичні властивості суб'єкта: вік, стан здоров'я особи. Якщо особа не досягла мінімального віку настання кримінальної відповідальності, то вона взагалі не буде притягатись за нормами, що передбачені КК України, по-друге, психічний стан здоров'я має вирішальне значення.

Санкції багатьох статей Особливої частини КК України в аспекті можливості застосування їх до неповнолітніх суб'єктів кримінальних правопорушень є далекими від наукової обґрунтованості і потребують суттєвого вдосконалення. У зв'язку з цим потребує вирішення складна проблема ефективності як кримінально-правових норм, так і покарання. Якою б досконалою не була система кримінальних покарань, її ефективність у боротьбі із протиправної поведінки визначається не лише власними перевагами та якостями, а тим, наскільки науково обґрунтовано, оптимально й якісно реалізовано систему покарань у кримінально-правових санкціях, а також тим, настільки професійно та грамотно та відповідно до закону ці кримінально-правові санкції реалізуються в судовій практиці під час розгляду конкретних кримінальних проваджень. Таким чином, ефективність системи кримінальних покарань залежить від ефективності конструкцій кримінально-правових санкцій закону та ефективності реалізації цих конструкцій у судовій практиці.

Таким чином, аналіз положень чинного кримінального законодавства та позицій науковців дає можливість зробити висновок, що сьогодні наміри необхідності внесення змін до КК України в частині видів покарань, які застосовуються до неповнолітніх. Враховуючи невиправдано широке застосування позбавлення волі на певний строк до неповнолітніх, необхідним є вжиття заходів, спрямованих як на скорочення застосування цього виду покарання, так і на активізацію застосування альтернативних покарань. Слід передбачити можливість застосування громадських і виправних робіт із 14 років. За таких змін система покарань неповнолітніх набуде нового,

якісного характеру, що дозволить правозастосувачеві дійсно проявити принципи індивідуалізації, справедливості та доцільності у застосуванні кримінального закону під час признання покарання неповнолітньому правопорушнику.

Список використаних джерел та літератури:

1. Кримінальний кодекс України: Закон від 05.04.2001 № 2341-III. Дата оновлення: 28.03.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

2. Кравчук С.Й. Застосування кримінальної відповідальності до неповнолітніх: проблемні аспекти та шляхи їх вирішення. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2021. Серія Право. Випуск 66. С. 206-210.

3. Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів кримінальних покарань: Закон України від 23.08.2023 № 3342-IX. Дата набрання чинності: 28.03.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3342-20#Text>

4. Бурдін В.М. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх в Україні: монографія. Київ: Атіка, 2004. 240 с.

5. Кідіна Н.В. Кримінологічні засади індивідуалізації покарання неповнолітніх в Україні: дис.... д-ра філософії: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право». Київ, 2021. 258 с.

Ковальчук Б.,

здобувачка вищої освіти

(м.Хмельницький)

Науковий керівник: Кондратюк С.,

кандидат психологічних наук, доцент

(м. Хмельницький)

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ КОНФЛІКТІВ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність теми дослідження: Проблема конфліктної поведінки підлітків, це тема, що підіймалася досить довгий час різними науковцями та продовжує бути одним з провідних питань, яке постає перед сучасним суспільством. Зокрема, особливо детально вивчається поведінка підлітків у ситуаціях конфлікту та причини їх виникнення саме під час воєнного стану. Увага до даного питання спричинена досить частою появою ситуацій, де обізнаність та знання з цього питання є надзвичайно необхідними та важливими для того, щоб мати змогу надавати якнайбільш професійну допомогу підліткам. Важливо зауважити, що саме підлітковий вік є одним з найбільш складних етапів переходу особистості від дитинства до дорослості, а тому він включає в себе напруженість в міжособистісній взаємодії з однолітками і дорослими та наростанню внутрішніх суперечностей. В даний період підліткам стає набагато важче вирішувати потенційно конфліктні ситуації, що спричинено нестачею життєвого

досвіду, нездатністю до адекватної оцінки життєвих обставин, підвищеною збудливістю, імпульсивністю та негативізмом.

За довгий час дослідження теми виникнення конфліктів у підлітковому віці в умовах воєнного стану, науковці досягли великого прогресу та результатів у своїх дослідженнях. Незважаючи на це, проблема вимагає пильнішого вивчення і досі залишається актуальною, адже умови під час воєнного стану є надзвичайно нестабільними, так як і відчуття особистості, яка проживає підлітковий період. Саме одночасний вплив цих умов на особистість є причиною більш глибокого дослідження питання та пошуку відповідей, які допоможуть краще розуміти підлітків та надавати їм якнайбільш кваліфіковану допомогу під час їхнього етапу дорослішання та зустрічі з різними складними ситуаціями в житті.

Мета наукової роботи: дослідити та обґрунтувати причини, які впливають на виникнення конфліктів у підлітковому віці в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу: У першому розділі наукової роботи проблема причин виникнення конфліктів у підлітковому віці в умовах воєнного стану була розглянута та досліджена за допомогою праць психологів, які займались вивченням даного питання і вже дійшли до певних висновків. Такий підхід дозволив значно пришвидшити роботу, адже ці знання дали змогу отримати важливі відповіді для початку дослідження та знайти не до кінця завершені нюанси, увага до вивчення яких, допоможе розкрити питання найбільш якісно та отримати позитивні результати. У другому розділі наукової роботи було описано здійснене емпіричне дослідження причин виникнення конфліктів у підлітковому віці в умовах воєнного

стану за допомогою такого методичного інструментарію, як «Опитувальник ворожості» Басса-Даркі та «Експрес-діагностика схильності до зниженого настрою» В. В. Бойко. Також був створений тренінг на подолання конфліктної поведінки у підлітковому віці в умовах воєнного стану, мета якого навчити підлітків вирішувати конфлікти і навчитись керувати та розуміти власні емоції та дії під час конфліктних ситуацій.

В процесі дослідження був здійснений теоретичний аналіз та розгляд питання, за допомогою праць науковців та їх позицій щодо конфліктності. Розглядались думки щодо конфліктної поведінки, конфліктів, причин їхнього виникнення загалом та окремо того, що стосується саме підлітків та передумов виникнення конфліктних ситуацій, які спричинені особливостями даного етапу дорослішання.

Важливо зауважити, що позиції науковців щодо цього питання досить різні. Навіть якщо згадати позиції Зигмунда Фрейда та Еріка Еріксона, то можна побачити на скільки в них відрізнялось бачення конфлікту, як психічного процесу. До прикладу, Зигмунд Фрейд вважав що конфлікти це невід’ємна частина внутрішнього життя індивіда, а Ерік Еріксон припускав, що кожна криза людини є для неї викликом, який в результаті має привести її до зростання. Тому, вивчення та аналіз теоретичної частини насправді є дуже важливим етапом дослідження для того, щоб розуміти, як змінювались думки про конфлікт як про психічне явище та враховувати це в своїй роботі [3, с.13].

Також були розглянуті передумови виникнення конфліктних ситуацій в підлітковому віці в умовах воєнного стану, серед яких найбільш вагомими є підвищена збудливість,

нестійкість емоцій, погано розвинена навичка контролю себе, які при спільному впливі призводять до підвищеної агресивності та конфліктності індивідів. Крім того, дуже важливо до переліку додати вплив воєнного стану на особистість, який достатньо сильно пригнічує позитивні прояви характеру та поведінки підлітків [1, с. 12].

На другому етапі дослідження було обґрунтоване методичне забезпечення для дослідження конфліктів серед підлітків в умовах воєнного стану, а також завдяки підібраним методикам, а саме «Опитувальника ворожості» Басса-Даркі та «Експрес-діагностики схильності до зниженого настрою» В. В. Бойко було продіагностовано групу підлітків.

Аналізуючи результати методики «Експрес-діагностика схильності до зниженого настрою» В. В. Бойко було визначено, що 30% опитуваних мають високий рівень схильності до зниженого настрою, а 45% опитуваних мають середній рівень, що разом складає більшу частину. Такий стан може привести до чутливості в різних ситуаціях життя, особливо конфліктних, або тих, що торкаються важких тем для особистості чи її травм. З іншого боку, за результатами методики «Опитувальник ворожості» Басса-Даркі, можна зробити висновок, що чинники, які впливають на конфліктність підлітків, зокрема збудливість, нестійкість емоцій, погано розвинена навичка контролю себе та інші, в них є підвищеними, крім того на цей результат дуже сильно впливає постійний тиск воєнного стану в повсякденному житті підлітків. Загалом, завдяки емпіричному дослідженню, можна поспостерігати на скільки сильно впливає воєнний стан на особистість підлітків та як це змінює їх погляди, поведінку та самопочуття особистостей, а отже і на їхню конфліктність.

Зважаючи на складність періоду дорослішання в житті підлітків та враховуючи велику кількість конфліктів, які при цьому утворюються, був створений тренінг на тему: «Подолання конфліктної поведінки в підлітковому віці в умовах воєнного стану». Мета даного тренінгу – навчити підлітків вирішувати конфлікти і навчитись керувати та розуміти власні емоції та дії під час конфліктних ситуацій.

Цей тренінг корисний для всіх підлітків, які відчувають будь-які негативні емоції, стрес, або просто погане самопочуття, через що потребують підтримки та мати змогу навчитись контролювати свій стан та емоції. Тренінг допоможе навчитись управляти власними емоціями, що є необхідним в житті та зменшити прояви агресивної поведінки, якщо така спостерігається і покращити розуміння як себе, так і людей навколо. Даний тренінг є основою для початку роботи підлітків з подолання конфліктних ситуацій, особливо тих, які відчувають в своєму житті тривалий вплив воєнного стану та не можуть самостійно впоратись з власними емоціями.

Висновки: Отже, завдяки численним дослідженням, спостереженням та отриманим результатам, науковці мають змогу побачити, що конкретно впливає на підлітків та знайти варіанти допомоги для якнайбільш великої кількості людей. Звичайно вони не обходяться без додаткового особистого підходу, для того, щоб підійти до вирішення питання максимально легко і не травмувати особистість в процесі, адже як тема дорослішання так і вплив на цей процес воєнного стану є доволі чутливим етапом для кожного індивіда [4, с. 202].

Оскільки дослідження конфліктів особистості, зокрема в період воєнного стану є складним процесом, дуже важливо

використовувати комплексний підхід, який включає в себе використання різних методів одночасно. Даний варіант діагностики допоможе максимально детально та з різних боків дослідити конфлікт, як процес та зробити правильні висновки щодо нього, а це є дуже важливим, особливо якщо мова йде про підлітків під довготривалим впливом воєнного стану в країні. В іншому випадку, використовуючи лише один зі способів діагностики конфліктів, можна зіштовхнутись з багатьма проблемами, наприклад з недостатньою кількістю даних діагностики та неможливістю продовження роботи з цими результатами [2, с. 6].

Отже, всі етапи роботи, починаючи з теоретичного вивчення праць науковців та закінчуючи емпіричним дослідженням, допомогли побачити на скільки сильно впливає воєнний стан на особистість підлітків та як це змінює їх погляди на життя, поведінку та самопочуття особистостей [5, с. 3]. Даний стан, в свою чергу, також надзвичайно сильно впливає і на конфліктність підлітків, адже в атмосфері постійної нестабільності, при підвищеній ворожості, підозрілості та зі схильністю до зниженого настрою дуже легко вивести на емоції підлітків, змусити їх проявляти агресію та розпочати конфлікт з однолітками. Саме тому проведена робота та її результати є надзвичайно важливими, але загальний процес її вивчення потребує ще вивчення.

Список використаних джерел та літератури:

1. Галаган В.Я. Орлов В.Ф., Отич О.М., Фурса О.О. Психологія конфлікту: навч.-метод. посібник. Київ: ДЕДУТ. 2008. 422 с.
2. Журавель Т.В., Снітко М.А. «Будуємо майбутнє разом»: програма профілактики конфліктів та правопорушень серед учнівської молоді: навч.-метод. посібник для фахівців. Київ. 2016. 298 с.
3. Петрінко В. Конфліктологія: курс лекцій, енциклопедія, програма, таблиці: навч. посібник. Ужгород. 2020. 360 с.
4. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія: навч. посібн. для студ. вищ. навч. закл. «Академвидав», 2005. 202 с.
5. Шахов В.І., Дровозюк Л.М. Педагогічний пошук. Збірник наукових праць студентів і молодих вчених. Випуск 9. Вінниця. 2018. 208 с.

Купрій Я.,

здобувачка вищої освіти

(м.Хмельницький)

Науковий керівник: Кондратюк С.,

кандидат психологічних наук, доцент

(м.Хмельницький)

ВПЛИВ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ НА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ПІДЛІТКА

Актуальність теми дослідження. Проблема впливу гендерних стереотипів на життя людини завжди була у центрі уваги дослідників і вивчалася у філософському, соціологічному, педагогічному та психологічному напрямках. Дослідження в цьому напрямку для науковців не є просто здійсненням експериментів. Дослідження цієї теми можна порівняти з розв'язуванням головоломки, де на кожному етапі можна виявити щось нове та цікаве. Хоча науковцями вже було зроблено кроки у вивченні впливу гендерних стереотипів, проблема залишається малодослідженою. Досі достеменно не відомо які саме аспекти особистісного розвитку підлітка піддаються найсильнішому впливу гендерних стереотипів, яка відмінність дівчат від хлопців у цьому контексті, яка стать піддається більшому впливу гендерних стереотипів в процесі формування і так далі. Конкретних відповідей на ці запитання досі нема, тому тема "Вплив гендерних стереотипів на розвиток особистості підлітка" є актуальною для сьогодення.

У період сучасності, як в Україні так і інших країнах, дослідження гендерних стереотипів динамічно розвиваються і проводяться як на базі державних наукових і освітніх установ, так і в окремих організаціях та спілках дослідників, яким не байдужа ця проблема. Соціальна і психологічна значущість, актуальність і недостатня розробленість цієї проблеми не лише у науковій літературі, але й у практичній діяльності, зумовили вибір теми нашого дослідження: «Вплив гендерних стереотипів на розвиток особистості підлітка».

Мета наукової роботи: Дослідити вплив гендерних стереотипів на психологічний і соціальний розвиток особистості підлітка.

Виклад основного матеріалу: У першому розділі наукової роботи, в якому детально розкрито проблему розвитку особистості під впливом гендерних стереотипів у працях вітчизняних та зарубіжних психологів, нами було досліджено поняття особистості у працях різних науковців та розглянуто їх теорії, щодо розвитку особистості у підлітковому віці. Також, у цьому розділі, нами було структуровано інформацію з різних джерел стосовно поняття «гендерний стереотип», охарактеризовано найпоширеніші гендерні стереотипи та здійснено аналіз того, яким чином гендерні стереотипи впливають на розвиток особистості у підлітковому віці.

Підлітковий вік є досить специфічним, однак важливим періодом у процесі формування особистості. Специфіку підліткового періоду розвитку було детально висвітлено у роботах науковця Д. Фельдштейна. Він вважав, що коли підліток виявляє гострий інтерес до сучасності, він починає шукати своє місце в навколишньому світі, тонко сприймаючи

усі відхилення і недоліки у діяльності, поведінці конкретних людей і суспільних інститутів. Тому дисгармонія соціально-економічного розвитку суспільства чітко позначається на особистісному становленні підлітків [1].

З позиції культурно-історичної концепції Л. Виготського, психічний розвиток особистості у підлітковому віці проходить декілька стадій. Початкова стадія пов'язана з тим, що дорослий керує поведінкою дитини, спрямовуючи реалізацію її "натуральних", мимовільних функцій. На другій стадії, дитина сама стає суб'єктом і спрямовує поведінку інших (сприймаючи їх об'єктом). А вже на третій стадії, дитина починає застосовувати до самої себе (як до об'єкта) ті способи управління поведінкою, які інші застосовували до неї, а вона до них [3].

Загалом, процес розвитку особистості підлітка є складним і вимагає уваги, оскільки, перш за все, підлітки знаходяться в стадії пошуку своєї ідентичності, що може призвести до внутрішніх конфліктів і невпевненості. Вони намагаються визначити, ким вони є та які цінності і переконання у неї наявні. Крім того, підлітки часто стикаються з викликами самостійності та незалежності, але в той же час потребують підтримки та розуміння від батьків і оточуючих, оскільки вони можуть допомогти подолати різні труднощі з якими стикається підліток у процесі розвитку власної особистості.

Здійснюючи наукове дослідження, нами було визначено, що гендерні стереотипи є усталеними уявленнями, що визначають, які ролі, властивості та поведінка вважаються відповідними для чоловіків і жінок у конкретному суспільстві.

Вони формуються через культурні, соціальні та історичні впливи, а також за допомогою мас-медіа, релігійних установ, сімейного виховання та освіти. А також, ми дійшли висновку, що характерною ознакою кожного стереотипу є його емоційна насиченість. Тобто, стереотип формується тоді, коли людина сприймає його посиляючись на емоційний фільтр, пов'язуючи з певними відчуттями. Також, було виявлено, що стереотипи спрощують процес сприйняття та розуміння, допомагаючи упорядковувати світову картину. Це відбувається шляхом зведення складних реальностей до загальноприйнятих уявлень [2].

Гендерні стереотипи – дуже поширене явище, тому перерахувати усі та проаналізувати, як той чи інший стереотип може вплинути на розвиток особистості – не реально. Однак, у науковій роботі, нами було охарактеризовано 4 групи гендерних стереотипів, які є найпоширенішими у сучасному суспільстві. Сюди відносяться: стереотипи «Маскулінності-фемінності»; стереотипи «Змісту праці»; стереотипи «Сімейних і професійних ролей відповідно до статі» та стереотипи «Зовнішності» [4].

Отож, на основі зібраної інформації, ми зробили висновок, що гендерні стереотипи є невід'ємною частиною сучасного суспільства, вони впливають на усі сфери життя і мають значний вплив на поведінку, уявлення та можливості людини, а особливо підлітків. Найпоширеніші гендерні стереотипи, які було зазначено вище, можна вважати вкоріненими, оскільки суспільство нав'язує їх ще з дитинства не одному поколінню. Ці стереотипи часто обмежують можливості представників як жіночої так і чоловічої статі, формують

нерівність та утверджують хибні соціальні норми, що перешкоджають рівноправ'ю у суспільстві.

Також, під час наукового дослідження теми «Вплив гендерних стереотипів на розвиток особистості підлітка» ми дійшли висновку: «родина та суспільство – каталізатор гендерних стереотипів». І це можна легко довести. Підлітки часто наслідують рольові моделі своїх батьків, переймаючи від них сформовані гендерні стереотипи та особливості поведінки. Вони спостерігають за тим, як їхні батьки взаємодіють між собою та з іншими людьми, як розподіляють обов'язки вдома та на роботі, як виражають свої почуття та якою є їх поведінка у різних аспектах життя. На основі цього у підлітків формується уявлення про те, яким має бути чоловік та якою має бути жінка, і як вони повинні поводитися у відповідності з цими уявленнями. Таким чином, підлітки можуть відтворювати гендерні ролі, які бачать в своїй сім'ї, іноді це відбувається на рівні підсвідомості, тобто не усвідомлено.

Цікавою є думка соціолога І. Кона. Він виокремив, що соціальні очікування з якими стикається підліток у процесі дорослішання є похідними не від властивостей індивіда, а від особливостей соціальної ролі, яку співвідносять як «чоловічу або жіночу». Тобто ті риси і навички, які приписують хлопчикам і дівчаткам як «притаманні від природи» відмінності, насправді є наслідками соціалізації [5].

Стосовно впливу суспільства. В процесі дорослішання діти беруть приклад не з конкретної людини, а вбирають в себе оточення і середовище – уроки, гуртки, родина, телебачення і тд. І якщо діти чують, що фізрук каже "Не можеш підтягнутися? Слабак!", а інший вчитель назвав дивною рожеву сорочку

хлопця, то поступово в уявленні дитини виникає і закріплюється стереотип. ЗМІ, освітні організації, релігійні та культурні норми, а також інші аспекти суспільного життя часто розповсюджують стереотипну інформацію про гендер і розподіл ролей у суспільстві, яка негативно впливає на формування особистості підлітка [6].

Також було проведено емпіричне дослідження впливу гендерних стереотипів на розвиток підлітка. Розглядаючи особливості впливу гендерних стереотипів на розвиток різних аспектів особистості підлітка ми виокремили, що вони суттєво впливають на рівень мотивації підлітка, гендерну ідентичність, самооцінку, вибір професії і тп. У науковій роботі нами було проаналізовано результати дослідження організації «The Fawcett Society», які довели, що гендерні стереотипи, які формуються в дитинстві та у підлітковому віці, мають значний вплив на подальше життя індивіда.

Теоретично дослідивши проблему «Вплив гендерних стереотипів на розвиток особистості підлітка» ми здійснили емпіричне дослідження на базі Хмельницької середньої загальноосвітньої школи №18 I-III ступенів ім. В. Чорновола. Для діагностики рівня стереотипності гендерних установок нами було використано методiku «Опитувальник гендерних установок» (адапт. Т. О. Костіної). Проаналізувавши результати опитувальника, ми виявили, що у більшості учасників (11 респондентів з 23) нашої вибірки наявний середній рівень стереотипності гендерних установок. А це свідчить про те, що у цій групі є певний рівень усвідомлення гендерних ролей та очікувань у суспільстві, з деякими вони готові боротися, а деякі бажають залишити. Додатково нами було виокремлено

гендерні установки, що є найпоширенішими серед підлітків, які взяли участь у дослідженні. До них можна віднести: «зовнішній вигляд дівчини має більше значення, ніж хлопчика»; «хлопчики кращі в математиці та науці ніж дівчата»; «дівчата менш витривалі у фізичних навантаженнях в різних видах спорту (футбол, регбі і тд.)»; «жінки не можуть працювати і піклуватися про сім'ю одночасно»; «ухвалюючи рішення, чоловіки схильні бути більш раціональними, ніж жінки». Детальніше з інтерпретацією результатів дослідження можна ознайомитися у науковій роботі,

Висновки: Отож, детально дослідивши тему «Вплив гендерних стереотипів на розвиток особистості підлітка» за допомогою теоретичних та емпіричних методів, можемо зробити висновок, що гендерні стереотипи чинять значний, негативний вплив на розвиток особистості. Вони обмежують можливості підлітка, формують стереотипні, гендерні переконання про роль чоловіка та жінки в суспільстві, а також впливати на його самооцінку, рівень мотивації, вибір професії, гендерну ідентичність, віру у власні здібності і тому подібне. З гендерними стереотипами потрібно боротися та позбуватися їх, а не розповсюджувати. Подолання гендерних стереотипів потребує системного підходу. Наразі людству потрібно сприяти свідомому розумінню різноманітності гендерних ідентичностей та ролей. Для цього необхідно проводити освітні кампанії, просувати позитивні приклади, створювати безпечні середовища для вільного вираження індивідуальної статевої ідентичності та інтересів.

1. Булах І. С. Психологія особистісного зростання підлітків: Реалії та перспективи. В: «Нілан мтд», 2016 р., 340 с.

2. Куц Г.В. Стереотипізація як домінуюча дискурсивна практика виборчого процесу в Україні. Психологічний дискурс. Вип. 1. URL: https://eu.docworkspace.com/d/sANXzEF_r0o-yAePMg960pxQ.

3. Столяренко О. Б. Психологія особистості. Навч. посіб. К: «Центр учбової літератури» 2012 р., 280 с.

4. Ткалич М. Г. Психологія гендерної взаємодії персоналу організації: дис. д-ра психол. наук: 19.00.10. Київ., 2016., 500 с.

5. Требунських І. Р. Рожеві рукавички для хлопчика: як гендерні стереотипи дорослих обмежують дітей. *Психологічний дискурс*. Вип. 1. URL: <https://gre4ka.info/statti/75519-rozhevi-rukavichki-dlya-khlopchika-yak-genderni-stereotipi-doroslikh-obmezhuyut-ditej/>

Лебідь Х.І.,

здобувачка вищої освіти

(м. Хмельницький)

Науковий керівник: Охман О.В.,

кандидат юридичних наук,

(м. Хмельницький)

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ СПІВУЧАСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВОПОРУШЕННІ В СИСТЕМІ ІНСТИТУТУ СПІВУЧАСТІ

Поняття співучасті являється системоутворюючим центром інституту співучасті у кримінальному праві України, оскільки навколо нього об'єднані усі норми кримінального законодавства, які визначають рамки досліджуваного інституту. Обґрунтування поняття співучасті у кримінальному правопорушенні пройшло довгий шлях наукового пізнання та відповідних змін щодо його розуміння, яке змінювалося відповідно до трансформування законодавства одночасно із видозміною суспільного ладу. На нашу думку, досить вдалим є те поняття співучасті, що закріпилося в ст. 26 КК України та визначає умисну і спільну участь декількох суб'єктів кримінального правопорушення у вчиненні умисного кримінального правопорушення, та не викликає ніяких заперечень щодо його змісту [1]. Однак в межах магістерського дослідження потрібно детальніше зупинитися на з'ясуванні усіх ознак співучасті у кримінальному правопорушенні, які

визначають межі інституту співучасті в кримінальному праві України.

Співучасть у кримінальному правопорушенні є тим небезпечнішою, коли кримінальне правопорушення вчиняється групою осіб в складі якої виокремлюється такі фігури як організатор кримінального правопорушення, за допомогою діяльності якого полегшується вчинення конкретного кримінального правопорушення та підвищується рівень співорганізованості усіх учасників групи, які більше є згуртованими та зорієнтованими для вчинення більш тяжких чи особливо тяжких злочинів.

В кримінально-правовій теорії всі ознаки співучасті у кримінальному правопорушенні здебільшого поділяються на об'єктивні та суб'єктивні ознаки. Такий поділ є правильним та допомагає найбільш точно і повно розкрити поняття співучасті у кримінальному правопорушенні. Традиційно до об'єктивних ознак співучасті у кримінальному правопорушенні відносять вчинення самого кримінального правопорушення, проте декількома суб'єктами, що визначається як кількісна ознака співучасті, а також має бути присутня спільність дій таких суб'єктів кримінального правопорушення, що визначає якісну ознаку співучасті. Суб'єктивними ознаками співучасті виступає умисний характер кримінального правопорушення, яке спільно вчиняється усіма співучасниками, та наявність умисного характеру участі кожного із суб'єктів під час вчинення кримінального правопорушення [2, с. 270].

Першою розглянемо кількісну ознаку співучасті. Питання з приводу того, що співучасть у кримінальному правопорушенні передбачає обов'язкову наявність двох або

більше осіб, що наділені усіма обов'язковими ознаками суб'єктів кримінального правопорушення, та про неможливість встановлення співучасті у ситуації спільного вчинення кримінального правопорушення двома фізичними особами, у випадку коли тільки одна із них має властивості суб'єкта кримінального правопорушення, в вітчизняному кримінальному праві визнається вирішеним. Очевидним досягненням являється те, що українське кримінальне законодавство при формулюванні самого поняття співучасті у кримінальному правопорушенні прямо встановлює, що співучасть можлива тільки у випадку наявності двох суб'єктів кримінального правопорушення. Зазначене, наводиться в положеннях ч. 1 ст. 18 КК України [1], як наявність співучасті тільки у випадках спільної участі у кримінальному правопорушенні мінімум двох або більше фізичних осудних осіб, що досягли віку кримінальної відповідальності, а будь-які твердження про можливість співучасті у злочині за умови, коли лише одна з фізичних осіб, що бере у ньому участь, володіє ознаками суб'єкта, а інша через малолітство або неосудність не визнається суб'єктом злочину [3, с. 32].

Кількість суб'єктів кримінального правопорушення виступає об'єктивною ознакою співучасті та ніяке суб'єктивне уявлення про суб'єктність іншого учасника спільно вчинюваного злочину, як на це іноді помилково вказують у науковій літературі [3, с. 33], на практиці не містить ніякого значення для встановлення наявності співучасті у кримінальному правопорушенні. Окрім цього, чинне кримінальне законодавство не надає можливість для визнання кримінального правопорушення вчиненим у співучасті в таких

випадках, коли тільки одна особа має якості суб'єкта. Це визначається також в судовій практиці і переважною більшістю науковців.

Наступною розглянемо якісну ознаку співучасті у кримінальному правопорушенні. Варто зазначити, що в кримінально-правовій науці зазвичай визнається якісною ознакою співучасті спільність усіх суб'єктів кримінального правопорушення. Однак тільки у цьому здебільшого погоджуються усі науковці, а в питання щодо розуміння спільності точаться постійні дискусії. Великий тлумачний словник із сучасної української мови надає таке тлумачення поняття «спільність», як однаковість для всіх; те загальне, що притаманне кожному з порівнюваних явищ; нерозривний зв'язок, єдність; об'єднання людей, згуртованих спільними умовами життя, метою, інтересами [4, с. 1271]. Проте більшість із науковців розглядають спільність, як об'єктивну ознаку співучасті у кримінальному правопорушенні, а також як діяльність, яка наділена такими ознаками як: злочин вчиняється об'єднаними зусиллями співучасників, кожен з них здійснює свій внесок у діяння, вчинене виконавцем; у злочинах із матеріальним складом суспільно небезпечні наслідки, що настали від діяння виконавця, є єдиними і неподільними для всіх співучасників; у злочинах з матеріальним складом причинний зв'язок існує не лише між діянням виконавця і суспільно небезпечним наслідком (безпосередній), а й між діянням кожного зі співучасників і наслідком злочину, вчиненого виконавцем.

В.К. Гришук в своїй праці зауважує про спільність участі суб'єктів у вчиненні кримінального правопорушення як

об'єктивно-суб'єктивну ознаку співучасті у кримінальному правопорушенні [5, с. 351]. Проте П.Л. Фріс зазначає, як спільну участь двох або більше осіб у вчиненні злочину має місце тоді, коли діяльність одного співучасника доповнює діяльність іншого, що дозволяє досягти сумісного для них суспільно небезпечного наслідку. Однак, якщо така спільна діяльність має лише зовнішній (виключно об'єктивний) характер і позбавлена внутрішнього, усвідомленого зв'язку, то не можна говорити про співучасть в єдиному злочині. Окрім цього вчений зауважує, що у цих випадках винні мають нести самотійну кримінальну відповідальність, незважаючи на те, що об'єктивно їх діяльність стала причиною спільного, єдиного для них злочинного наслідку. Сумісність дій співучасників матеріалізується у спільному єдиному для них наслідку, наявності причинного зв'язку між діями кожного співучасника і наслідком, що настав, а також у створенні умов здійснення дій іншими співучасниками.

У своїй праці вчена О.О. Кваша визначає значення спільності, обґрунтовуючи, що спільність за характером та ступенем значущості впливу на визначення змісту, специфіки співучасті серед інших кримінально-правових інститутів, має переважне значення. Цей пріоритет спільності не дозволяє ставити її в один ряд з ознаками співучасті [6, с. 98]. Твердження, яке надає вчена є спірним, оскільки хоч і спільність являється ключовою ознакою співучасті у кримінальному правопорушенні, але така спроба віддати перевагу будь-якій із ознак та надати їй найголовнішого значення при визначенні поняття та меж співучасті є

помилковою і перешкоджає системному вивченню цього феномену.

Далі дослідимо суб'єктивні ознаки співучасті у кримінальному правопорушенні. Варто одразу зазначити, що в тексті ст. 26 КК України міститься подвійна вказівка на умисність як участі в співучасті, так і самого кримінального правопорушення, яка остаточно встановлює межі співучасті у кримінальному правопорушенні. Проте в науці кримінального права містяться також позиції щодо необережної форми вини при співучасті у кримінальному правопорушенні. Варто зазначити, що остаточно винесення всіх випадків необережної участі чи необережного злочину поза межі інституту співучасті через відповідну подвійну вказівку на умисність в законі є виправданим та необхідним, оскільки унеможливорює розширювальне тлумачення ознак співучасті. Така вказівка не являється запереченням можливості необережної участі в умисному кримінальному правопорушенні, умисної участі в необережному співзаподіянні кримінально протиправного наслідку.

Підсумовуючи наведене, можемо зробити висновок, що єдиною особливістю умислу при співучасті у кримінальному правопорушенні є наявність двостороннього суб'єктивного зв'язку, який виражається хоча б у мінімальній обізнаності співучасників про дії один одного під час вчинення кримінально протиправного діяння. Зрозуміло, що такий мінімальний зв'язок буде набагато складнішим при вчиненні кримінального правопорушення організованою групою, але потреба в широкому усвідомленні діяння відсутня у питаннях з'ясування

про наявність співучасті у кримінальних правопорушеннях взагалі.

Отже, викладене надає можливість нам сформулювати наступні висновки:

1) склад кримінального правопорушення співучасників складається із тих ознак, які містяться у відповідній нормі Особливої частини КК України та стосуються конкретного кримінального правопорушення, а також ознак, які закріплені в нормах Загальної частини КК України, що охарактеризують роль конкретного співучасника кримінального правопорушення;

2) підставою кримінальної відповідальності для кожного із співучасників є наявність в діях складу кримінального правопорушення в особи, що вчиняє кримінальне правопорушення одноособово;

3) співучасть у кримінальному правопорушенні поєднує в собі акцесорний та самостійний принципи відповідальності, а таке поєднання принципів щодо відповідальності співучасників значно забезпечує проблеми під час вирішення усіх практичних питань відповідальності за кримінальні правопорушення, що вчинилися у співучасті;

4) відповідальність співучасників встановлюється за всі спільно вчинені ними кримінально протиправні дії тому, що кримінально протиправний результат являється загальним та неподільним для кожного із співучасників кримінального правопорушення.

Список використаних джерел та літератури:

1. Кримінальний кодекс України: Закон від 05.04.2001 № 2341-III. Дата оновлення: 28.03.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
2. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) : навч. посіб. / [О. М. Литвинов, Ю. В. Орлов, В. П. Ємельянов та ін.] ; за заг. ред. Ю. В. Орлова ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2023. 520 с.
3. Невідома Н. В. Вчинення злочину організованою групою: монографія. Харків: Право, 2017. 224 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
5. Грищук В. К. Кримінальне право України: Загальна частина: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів, докторантів, наук.-пед. працівників юрид. фак.закл. вищ. освіти. Видання 2-ге, змінене та доповнене. Львів, 2019. 666 с.
6. Кваша О. О. Співучасть у злочині: структура та відповідальність: монографія. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2015. 560 с.

Охман Д.Є.,

здобувач освіти

(м. Кам'янець-Подільський)

Науковий керівник: Колендзян О.С.,

учитель-методист

(м. Кам'янець-Подільський)

РОЛЬ ЖАНРОВОГО МІКСУ «ЗАПИСОК УКРАЇНСЬКОГО САМАШЕДШОГО» ЛІНИ КОСТЕНКО В ЗМАЛЮВАННІ ОБРАЗУ ГОЛОВНОГО ГЕРОЯ

«Записки українського самашедшого» Ліни Костенко репрезентується як художній твір, головним героєм якого є програміст – представник нової професії ХХІ століття. Його ім'я у творі не називається. Розповідь ведеться від першої особи, що дає можливість героєві самому характеризувати себе як нормальну людину, у якій під впливом соціально-політичних обставин «крівля поїхала» [1, с. 5]. Він навіть звертався до психіатра, але той не виявив відхилень у психічному стані: «Я завжди був нормальною людиною. Радше меланхоліком, ніж флегматиком ... Спадковість у мене теж добра, психів у роду не було» [1, с. 5].

Через різножанрові щоденникові записи відображаються думки і погляди головного героя, репрезентується стан України й українців на початку третього тисячоліття. Автор записів у щоденнику торкається болючих питань буття і таким чином робить своєрідний правдивий зріз психології нового покоління.

Головний герой роману, втомлений сімейними чварами і негараздами, стоячи на порозі Міленіуму, вирішує вести щоденник, щоб принаймні знати, «що в світі робиться» [1, с. 17]. Інформація і дезінформація з усіх куточків планети поступово накопичується, і дуже швидко перед ним (і перед нами) розгортається не надто оптимістична панорама входження людства у нове тисячоліття: «...останній місяць століття це ж не просто місяць, це зріз, це анамнез, це як в археології культурний шар. Його не можна бульдозером, не можна лопатою, його знімають по міліметру, просікають, розглядають крізь лупу кожен дрібок, кожен грудочку, кожен деталь.

Звичайно, аж так не вийде, у мене ж не електронний мозок. Але принаймні хоч п'яте через десяте, що дозволяє мені моя людська пам'ять» [1, с. 36].

Записи на сторінках щоденника наповнюються цікавими деталями і подробицями з життя героя, його дружини, сина та інших персонажів. Дія роману стрімко розвивається і в нього з'являється відчуття глобального суспільно-політичного хаосу й абсурду: «Я не катастрофіст. Я хотів би думати в хорошу сторону. Але, на жаль, не вона домінує у загальному балансі подій» [1, с. 43].

У центрі твору сучасна молода людина, що занотовує те, що турбує: зокрема питання кохання та виховання дітей: «Дружина моя зривається і часом його лупцює, а потім плаче, а я їх обох жалію» [1, с. 7]. Головний герой не байдужий до гендерних проблем «Мужчини зникають як явище» [1 с. 10].

Ліна Костенко, осмислює внутрішній стан головного героя, відтворює кожен порух його душі, кожен відповідь на

подразник, яким найчастіше є інформація, що з'являється в записах. Він прагне кращого, але все бачить у спотвореному світлі: «На моніторі свідомості хочу намалювати щось красиве і добре. Натомість у вічі лізе всяка погань. Випари людських боліт, викиди атомних станцій, вихлопи політичних труб, – словом, всі мутагени на нашу психіку» [1, с. 105]. Герой роману стає заручником «абсурду» і, на жаль, втрачає віру і надію на краще: «Обростаєм абсурдом» [1, с. 12]; «Я проламуюсь крізь абсурд» [2, с. 185]. Через зафіксовані нотатки створюється картина сприйняття головним героєм навколишньої дійсності, відтворюється його реакції на події, що відбуваються у світі. Разом з тим, важливо зауважити, що герой роману не божевільний, а самотній в багатолюдному світі. Він іде сам. Пояснюючи це, Ліна Костенко назву твору подає червоним кольором, а в слові «самашедшого» чорним виділяє букву «а»: «Записки українського самашедшого».

Психологія «самашедшого» зосереджена на відсутності в країні політичної ідеології, що спричиняє байдужість політиків до життя народу: «Абияк жили мої батьки, і батьки моїх батьків, і всі гарні порядні люди у цій частині світу завжди мусили жити абияк, задурені черговою владою, черговим режимом. Набридло. Абияк жити я більше не хочу» [2, с. 6]. Українці «не почуваються своїми у своїй державі» [1, с. 23]. 35-річний комп'ютерний програміст, який не програмує, а ремонтує, «на тлі особистої драми прискіпливо, глибоко й болісно сканує усі вивихи нашого глобалізованого часу. У світі надмірної (дез)інформації й тотального відчуження він – заручник світових абсурдів – прагне подолати комунікативну прірву між чоловіком і жінкою, між родиною і професією, між Україною і

світом» [1, с. 416]. Головний герой твору дорікає владі за політику самодержавства. У його свідомості живуть патріотичні почуття, він прагне стати частиною нації: «І нація – це тяж я» [1, с. 161].

Програміст засуджує людей, які прагнуть політичної влади заради власних інтересів, він обурюється політичними кланами. З боєм звучить щоденниковий докір: «Тільки наші життя, очевидно, нічого не варті. Їх охороняють від нас, а хто нас охоронить від них?» [1, с. 16]. І відразу зауважує: «Що ж дивуватися, що у справі Гонгадзе ніяких зрушень?» [1, с. 17]. Вражений класовою нерівністю у суспільстві, він занотовує: «Олігархи, нардепи, бізнесмени, очільники, кримінальні авторитети, VIP-персони і поп-зірки – ось він, золотий фонд суспільства, його неоціненний скарб. Всі інші – це маса...» [1, с. 16].

Самашедший переймається проблемами корупції: депутати купують собі місця в парламенті; людей зомбують сфальсифікованою інформацією; процвітає безкарна злочинність. Він з боєм відзначає в записях еміграцію українців за кордон через безробіття і неспроможність забезпечити родину: «Друзі мої і знайомі пороз'їжджалися – хто в Америку, хто в Європу» [1, с. 19]. Його дратує те, що українська влада не веде діалог з народом, а тільки створює міф про щасливе майбутнє суспільства і: «Депутати дивляться у вічі народу (з телеекранів)» [3].

Головний герой роману – *ментально* здорова людина. Щоденникові записи свідчать, що він відкритий до навчання та розвитку, розуміє свої емоційні стани, може керувати ними і здатний будувати стосунки з іншими. Самашедший символізує

собою індивідуальність і толерантність, він не підкоряється нормам суспільства і відзначається спроможністю відстоювати свої переконання та права.

Оптимістичні ноти в записках головного героя з'являються з появою Майдану, що перетворюється на знак останньої надії і з яким пов'язується майбутнє країни: «Ми нікуди не підемо з Майдану. Ми будемо стояти тут до кінця» [2, с. 414]. Він переконаний: за поборників волі і незалежності, які вийшли на Майдан, ніколи соромно не буде – вони справжні герої: «Все одно за владу буде соромно, за будь-яку владу час від часу буває соромно. А от за Україну соромно вже не буде» [2, с. 403].

Отже, враховуючи нинішні виклики і теми, пов'язані з особистістю та правами людини, головний герой, самашедший, є символом індивідуальності і толерантності; він не підкоряється нормам суспільства, але відзначається спроможністю відстоювати свої переконання та права.

Через різножанрові щоденникові записи відображається стан України й українців на початку третього тисячоліття. Автор нотатків торкається болючих питань буття і таким чином робить своєрідний правдивий зріз психології нового покоління. Він прагне усвідомлювати себе частиною нації і стає символом індивідуальності й толерантності, що не підкоряється нормам суспільства, але відзначається своєю спроможністю відстоювати свої переконання та права.

Також варто зазначити, що особливе місце в «Записках...» займає образ Майдану. У сприйнятті головного героя він асоціюється з символом національної свободи й незламності людського духу. Герой зрозумів, що Майдан – це

шлях до кращого майбутнього, це революція, що дала поштовх для пробудження нації, до якої він належить.

Список використаних джерел та літератури:

1. Костенко Л. В. Записки українського самашедшого. Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2011. 416 с.
2. Літературні жанри. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
3. Берковська А.Г. Аналіз «Записок українського самашедшого» Ліни Костенко. URL: <https://vseosvita.ua/library/analiz-zapisok-ukrainskogo-samasedsogo-lini-kostenko-212619.html>

Маринич Я.С.,

здобувачка вищої освіти

(м. Хмельницький)

Науковий керівник: Гуменюк А.Ф.,

кандидат економічних наук, доцент

(м. Хмельницький)

РОЛЬ ІННОВАЦІЙ У РОЗВИТКУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ НА СУЧАСНОМУ РИНКУ

У сучасному динамічному світі, де технології розвиваються швидкими темпами, інновації стають ключовим фактором успіху для будь-якого підприємства. Завдяки інноваціям компанії можуть підвищувати свою конкурентоспроможність, випереджати конкурентів, виходити на нові ринки та пропонувати своїм клієнтам унікальні продукти послуги.

Мета розвитку конкурентоспроможності полягає у дослідженні ролі інновації у підвищенні конкурентоспроможності підприємств на сучасному ринку України та розробити практичні рекомендації щодо розвитку інноваційної діяльності в підприємствах.

Завдання даної роботи є проаналізувати теоретичні концепції інноваційної діяльності підприємств, дослідити теоретичні підходи до оцінки впливу інновацій на

конкурентоспроможності підприємств, вивчити теоретичні аспекти державної підтримки інноваційної діяльності.

Інновація (англ. innovation — нововведення) — ідея, новітній продукт в галузі техніки, технології, організації праці, управління, а також в інших сферах наукової та соціальної діяльності, засноване на використанні досягнень науки та передового досвіду, є кінцевим результатом інноваційної діяльності [1].

В сучасних динамічних умовах ринку інновації відіграють ключову роль у забезпеченні конкурентоспроможності підприємств. Це пояснюється наступними факторами:

Постійне зростання конкуренції: Насиченість ринку товарами та послугами змушує підприємства шукати нові шляхи для виділення на тлі конкурентів. Інновації, такі як нові продукти, технології або методи ведення бізнесу, можуть дати підприємству конкурентну перевагу.

Зміна потреб споживачів: Споживачі постійно шукають нові та кращі продукти та послуги. Інновації допомагають підприємствам задовольнити ці мінливі потреби та залишатися актуальними на ринку.

Скорочення життєвого циклу продукції: Технологічний прогрес призводить до того, що продукти стають застарілими швидше, ніж будь-коли раніше. Інновації допомагають підприємствам розробляти нові продукти та послуги, щоб йти в ногу з мінливими потребами ринку та очікуваннями споживачів.

Глобалізація: Глобалізація робить ринки більш конкурентними, оскільки підприємства з усього світу можуть конкурувати за одних і тих же споживачів. Інновації

допомагають підприємствам конкурувати на світовому ринку та виходити на нові ринки.

Основною ознакою сучасного розподілу сил у світі є суттєвий відрив країн-лідерів. Для країн, що належать до інноваційних лідерів, характерна висока концентрація найбільш рентабельних видів бізнесу (продукт з найбільшим вмістом доданої вартості), переважно високотехнологічна структура національного виробництва, винесення за межі країни промислово-технологічного циклу еколого- та ресурсоемних виробництв, зосередження найбільших фінансових потоків [2].

Таким чином, конкурентоспроможність, економічне зростання та інноваційна діяльність тісно пов'язані між собою. Ставка на інновації в сучасних економічних умовах є найбільш перспективним підходом, адже, перемогу в конкурентній боротьбі отримують саме ті учасники ринку, які займають активну позицію у використанні інновацій. Саме інновації визначають конкурентні переваги в ринковій боротьбі, реалізація яких дозволяє активно брати участь у формуванні світової економічної системи завдяки досягненню інноваційної конкурентоспроможності на національному рівні. Вони є також істотними для побудови та результативності бізнес-моделей. Враховуючи вплив і способи створення конкурентної переваги, важливим є виділення двох головних видів інновацій:

1. Зростаючі інновації (incremental innovation). Це інновації з характером удосконалення продуктів і технологій. Вводяться найчастіше систематично, уможлиблюючи поступове зростання чи також підтримування конкурентоспроможності. Їх можна трактувати як чинник, який послідовно, лінійно впливає на зростання конкурентоспроможності.

2. Радикальні інновації (radical innovation). Цей вид інновації створює не тільки нові технології та продукти, але також нові концепції бізнесу. Їхній стрибкоподібний, загалом революційний характер викликає те, що вони забезпечують часто порівняно тривалу конкурентну перевагу, створюючи нові умови конкуренції [1].

На сьогоднішній момент немає країни, де економічне змагання за лідерство на світових ринках не було пов'язано з інноваціями. Ще більшою мірою це стосується нашої держави, адже створити і особливо утримати національні конкурентні переваги, реалізувати їх в економіці глобального ринку можна лише шляхом інноваційного розвитку. Таким чином, основою нового стратегічного курсу, його визначальним пріоритетом для нашої країни мають стати розроблення та реалізація програми, спрямованої на інноваційний розвиток. Необхідно змінити пріоритети промислової політики України та здійснити переорієнтування промислового комплексу на переважний розвиток високотехнологічних галузей. Інноваційний розвиток дозволить досягти необхідного рівня конкурентоспроможності продукції з метою вільного конкурування на світових ринках.

Список використаних джерел та літератури:

1. Головчук Ю.О., Середницька Л.П. Маркетингова товарна політика – інструмент підвищення конкурентоспроможності підприємства. Агросвіт 2020. No 1. С. 61-68. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.1.61, available at: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=3059&i=8>. 2020.

2. Головчук Ю.О. (2017), Маркетингова домінанта розвитку конкурентних переваг підприємства в умовах інформаційної економіки. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. No 3, т. 1. С. 69-73, available at: <http://elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/6226/1/10.pdf>

3. Довгань Ю.В. Формування маркетингової стратегії просування інноваційних рослинних харчових олій." Економіка та держава. No 1. С. 126-131. DOI:10.32702/2306-6806.2020.1.126. 2020.

4. Дибчук Л.В., Пчелянська Г.О. Маркетингово-логістична модель дистрибуції на продовольчому ринку. Проблеми економіки. No3. С. 54-60. available at: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-3-54-60>. 2019.

Понос Д.,

здобувачка вищої освіти

(м.Хмельницький)

Науковий керівник: Старовойт І.Й.,

кандидат психологічних наук, доцент

(м.Хмельницький)

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПРОФІЛЬ ДИТИНИ З НЕБЛАГОПОЛУЧНОЇ СІМ'Ї

Нині, в житті сучасної української сім'ї спостерігається низка негативних тенденцій, які негативно впливають на сімейний мікроклімат, зокрема збільшення кількості малозабезпечених сімей, погіршення матеріального забезпечення дітей, зростання нервової напруги, збільшення кількості екстремальних ситуацій та пов'язаних з ними стресів, зростання кількості асоціальних сімей. А оскільки вплив сімейного оточення на розвиток дитини є наріжним каменем у формуванні та розвитку її особистості, інтелектуальних і фізичних здібностей, соціалізації і, зрештою, у набутті нею ролі члена суспільства та громадянина держави, то надання психолого-педагогічної допомоги таким дітям є особливо актуальним. Зауважимо, що кількість неблагополучних сімей збільшилася через розлучення, смерть батьків і незаміжніх жінок (і чоловіків), які виховують дітей самі. Статистика свідчить, що третина дітей зараз виховується в неблагополучних сім'ях.

Існує значна кількість наукових робіт, присвячених

неблагополучній сім'ї. Основні теоретичні та методологічні напрями з питань дослідження неблагополучної сім'ї окреслено в працях видатних педагогів, зокрема, А. Макаренка, В. Сухомлинського, К. Ушинського, М. Стельмаховича. В Україні на сучасному етапі проблематика є одним із напрямів науково-пошукової роботи Державного інституту проблем сім'ї та молоді. Помітний доробок у галузі аналізу соціально-педагогічних, психологічних та соціологічних аспектів соціалізації належить наступним українським науковцям: О. Балакіревій, В. Болгариній, Н. Гордєєвій, О. Донченко, О. Карпенко, Л. Ковалю, М. Лавріненко, В. Скрипці, Л. Сокурянській, О. Якубі, О. Яременку.

Поняття «неблагополучна сім'я» досить широке. Зазвичай до неблагополучних відносяться сім'ї, які з тих чи інших причин повністю або частково втратили освітні можливості і внаслідок цього створює неправильні умови для подальшого виховання дітей. В таких сім'ях об'єктивно чи суб'єктивно складаються несприятливі умови для виховання дітей. Такі сім'ї характеризуються певними негативними проявами:

- батьки зловживають спиртними напоями,
- наркомани,
- ведуть аморальний спосіб життя, вступають у конфлікт із морально-правовими нормами суспільства, тобто припускають різні види правопорушень;
- низьким морально-культурним рівнем батьків;
- неповні сім'ї;
- постійними конфліктами дітей і батьків, тощо.

“Дефекти виховання, – твердить дитячий психіатр

М.І. Буянов, – це і є щонайперший і найголовніший показник неблагополучної сім'ї. Ні матеріальні, ні побутові, ні престижні показники не характеризують ступінь благополуччя або неблагополуччя сім'ї, тільки ставлення до дитини". Критерієм благополуччя або неблагополуччя сім'ї може служити її вплив на дітей, стиль ставлення до дитини, до її здоров'я, бажання і можливість батьків створити оптимальні умови для її розвитку.

До основних джерел формування неблагополучної сім'ї, на нашу думку, відносять:

1. Економічні труднощі є одним із головних джерел благополуччя в сім'ї. Недостатність фінансових ресурсів може призвести до стресу та конфліктів серед батьків. Брак стабільного доходу та можливості забезпечити сім'ю може створювати відчуття безпорадності та відсутності перспектив на майбутнє.

2. Соціальні чинники також відіграють значну роль у формуванні благополучної сім'ї. Нерідко вони взаємодіють з економічними факторами, посилюючи їхній вплив на стан сімейних відносин та розвиток дітей.

3. Психологічні чинники відіграють значну роль у формуванні благополучної сім'ї, впливаючи на емоційний клімат, відносини між членами сім'ї та загальний психічний стан учасників.

Виховання дитини в умовах негативного емоційно-психологічного сімейного мікроклімату визначається такими особистісними проявами: ранньою втратою потреби у спілкуванні з батьками, егоїзмом, замкненістю, конфліктністю, упертістю, неадекватною самооцінкою (заниженою чи завищеною), озлобленістю, невпевненістю у власних силах,

недисциплінованістю, утечами з дому тощо.

Отже, неблагополучна сім'я – це той специфічний простір, у якому зазвичай формується «неблагополучна дитина». Діти з неблагополучних сімей характеризуються вираженим станом невпевненості, незахищеності, безнадії та наявністю почуття неповноцінності, що суттєво гальмує їх особистий і, особливо, комунікативний розвиток. Неблагополуччя в сім'ї майже завжди призводить до порушень психічного розвитку дитини, причому не стільки інтелектуально, скільки з точки зору дисгармонії дозрівання емоційно-вольової сфери.

Важливу роль в ефективній виховній роботі з дітьми з неблагополучних сімей відіграють вчителі та вихователі. Саме вони спілкуються як з дітьми, так і з їх батьками, і стають основним джерелом педагогічних знань для останніх у ситуаціях сімейних проблем та конфліктів. Взаємодія з неблагополучною сім'єю та вміння знаходити спільну мову вимагають від вихователя глибокого розуміння особливостей функціонування сучасної сім'ї, методик її дослідження та організації роботи з батьками, а також вибору ефективних форм і методів взаємодії з різними типами неблагополучних сімей. Отже, важливо встановити причини сімейних проблем та виявити помилки у вихованні дітей у таких сім'ях. Згідно з результатами сучасних досліджень, основними методами роботи з неблагополучними сім'ями стали індивідуальні розмови та консультації у групі, під час яких батькам надавалися поради з виховання дітей вдома та визначалися спільні підходи до подолання негативних аспектів у поведінці дитини, таких як неслухняність у навчанні тощо. Найбільш

ефективними методами роботи з неблагополучними сім'ями стали культурно-розважальні та спортивні події. Серед них варто відзначити змагання між сім'ями, дітьми та батьками, конкурси співаків, музикантів та танцюристів, а також сімейні свята. Батьки та діти з неблагополучних сімей активно беруть участь у цих заходах, що сприяє поліпшенню взаємин у родинях, а також покращенню відносин між батьками та вихователями.

Особливе значення, на нашу думку, у роботі з дітьми з неблагополучних сімей належить психологічній підтримці. Психологічна підтримка - це вид допомоги, яку надає кваліфікований спеціаліст людині або групі людей для підтримки, зняття психоемоційного напруження, покращення якості життя і соціальної адаптації.

До основних завдань психолога у роботі з такою категорією дітей варто віднести наступні:

1. Виявлення випадків порушення прав людини у сім'ї та визначення причин неблагополуччя, і у разі необхідності, повідомлення владних органів.

2. Профілактика виникнення аномальної поведінки у сім'ї та суспільстві.

3. Пропаганда ідеальної моделі сімейного життя та здорового способу життя.

4. Проведення правової та психолого-педагогічної освіти з питань сім'ї та прав людини.

5. Організація тематичного спілкування між членами неблагополучних сімей та з іншими родинями для подолання причин неблагополуччя.

6. Надання різноманітної допомоги у організації

повсякденного життя та створенні умов для функціонування, самореалізації та розвитку її членів.

Основними методами роботи психолога з неблагополучними сім'ями є індивідуальні та групові форми. В індивідуальній роботі велике значення мають консультації та бесіди з батьками та дітьми. У групових методах слід відзначити тренінги. За останні роки спостерігається популярність спільних тренінгів для батьків і дітей. Групові форми також включають семінари, відеолекції та зустрічі з фахівцями. Важливо пам'ятати, що одним із ключових принципів у роботі з сім'єю полягає у принципі самозабезпечення. Це означає, що надана допомога має сприяти пошуку та активації внутрішніх ресурсів сім'ї, які допоможуть їй вирішити власні проблеми. Робота психолога з сім'єю орієнтується як на всю сім'ю в цілому, так і на окремих її членів (дітей, батьків, інших родичів).

Здійснення психологічної роботи з неблагополучною сім'єю включає такі етапи:

1. Виявлення неблагополучний сімей для подолання кризової ситуації.

2. Ознайомлення з сім'єю, збір даних про неї, виявлення проблем та створення позитивної мотивації для співпраці з соціальним педагогом.

3. Подолання опору окремих членів сім'ї через вплив інших членів, пояснення необхідності співпраці, акцент на позитивних аспектах сімейних відносин, усвідомлення наслідків бездіяльності та висвітлення перспектив.

4. Досягнення згоди сім'ї на проведення психологічної роботи.

5. Подолання наслідків неблагополуччя, стабілізація та виправлення відносин, зміцнення зв'язків з оточуючим середовищем, усунення причин негараздів та вирішення сімейних проблем.

6. Запобігання повторних випадків негараздів, спрямування сім'ї на вирішення проблем самостійно. Оцінка досягнень через спостереження або безпосередній контроль.

7. Вихід психолога з сім'ї. Завершення угоди. Оцінка результатів та розробка рекомендацій для майбутнього самостійного життя сім'ї.

Незважаючи на складність роботи з неблагополучними сім'ями, психолог повинен вірити в потужний вплив виховання на особистість та намагатися допомогти дитині стати повноцінною людиною. Як зазначає М. Філуда, школа та сім'я можуть справитися з таким важким завданням за умови, що результативність процесу перевиховання залежить від вразливості, пластичності та сили біологічних задатків, від тривалості негативного досвіду особистості і її готовності до виправлення. Наслідки впливу виховного середовища залежать від здатності психолога спиратися на наявні позитивні аспекти сімейного життя та вміння залучати їх до активного участі в виправленні ситуації.

Ще однією важливою ланкою роботи з такими дітьми є профілактична робота. Профілактична робота ґрунтується на таких принципах:

1. Урахування регіональних, соціокультурних та економічних особливостей, що передбачає організацію єдиного профілактичного простору знання структури установ та кадрових ресурсів.

2. Принцип партнерства, що полягає в єдності всіх профілактичних заходів між соціальними працівниками, педагогами, лікарями, психологами, дітьми та членами сім'ї.

3. Принцип різнобічності, який передбачає комплексний підхід до реалізації профілактичної програми.

4. Принцип взаємозв'язку психосоціальних, біологічних і педагогічних методів впливу, що акцентує на необхідності різнопланового розуміння особистості з урахуванням її психологічних, фізіологічних та патофізіологічних особливостей.

5. Принцип поступовості, який включає поетапний перехід від одного профілактичного заходу до іншого відповідно до основних потреб на даний момент, враховуючи вік, стан організму та психосоціальні особливості особистості.

6. Принцип індивідуально-особистісного, гуманістичного підходу, який передбачає адресну допомогу та урахування не лише актуальних, а й потенційних потреб розвитку дитини.

7. Принципи послідовності та доступності.

Для ефективної роботи з неблагополучною сім'єю можна успішно використовувати такі методи як: тематичні зустрічі та вечори відпочинку, під час яких батьки і діти можуть спільно займатися різними активностями, тактично визначати проблеми, зацікавлювати одне одного і краще пізнавати. Буде корисно запрошувати батьків на уроки та залучати їх до підготовки та проведення заходів, таких як ранки, політінформації, виховні години тощо. Виконання батьками громадських доручень з виховання дітей у школі або вдома є найбільш перспективним шляхом підвищення педагогічної культури батьків, що

допомагає дітям наблизитися до батьків і сприяє успішному вирішенню складних питань виховання. Психологу важливо враховувати бажання та можливості батьків у цьому плані й постійно заохочувати їх до громадської діяльності з дітьми. Громадська виховна робота з дітьми розширює особисті інтереси батьків і надає сім'ї суспільну спрямованість. Популярні методи профілактичної роботи з неблагополучними сім'ями включають психологічні семінари, гуртки для вивчення питань педагогіки та дитячої психології, школи для батьків, тематичні збори для батьків, вечори питань і відповідей, педагогічні заходи для молодих батьків. Також проводяться батьківські конференції на різних рівнях, психологічні лекції для батьків, обговорення статей на актуальні теми у сімейному та суспільному вихованні, а також програми у мас-медіа, включаючи радіо та телебачення.

Підсумовуючи, варто зауважити, що профілактична робота з такими дітьми та їхніми сім'ями є основними напрямками діяльності психологів і соціальних працівників. Від успішності цієї роботи залежить соціальне благополуччя багатьох українських сімей. Тому на сьогоднішній день на першому плані стоїть впровадження ефективних соціальних методик роботи з кризовими сім'ями та постійне підвищення кваліфікації фахівців.

Список використаних джерел та літератури:

1. Вікова та педагогічна психологія: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2010. 88 с.
2. Психологія сучасної сім'ї : навч.посіб. / за ред.

О. А. Столярчук. Кременчук: ПП Щербатих О. В., 2015. 136 с.

3. Наукова стаття – Робота з дітьми з неблагополучних сімей / Г.Лила <https://osvita.ua/school/method/upbring/1168/>

4. Насильство над дитиною як чинник деструктивного впливу на формування її особистості / Л. Бегеза // Сучасна школа України. 2014. № 9. С. 47–62.

5. Соціальна профілактика жорстокого поводження з дітьми із неблагополучних сімей : навч.-метод. посіб. [для студ. і магістр. спец «Соц. робота», «Соц. педагогіка»]. Дубровінська І. І., Кононенко Л. В. Полтава : ПНПУ, 2018. 104 с.

6. Сімейне виховання : навчально-методичний посібник / Т. А. Лісовська. – Миколаїв : видавець Румянцева Г. В., 2023. 152 с.

7. Наукова стаття «Вплив неблагополучних сімей на процес розвитку та соціалізації»
<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib.pdf>

Соботюк В.В.,

здобувачка вищої освіти

(м. Хмельницький)

Наукова робота: Охман О.В.,

кандидат юридичних наук

(м. Хмельницький)

СХИЛЯННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ ДО ВЖИВАННЯ ОДУРМАНЮЮЧИХ ЗАСОБІВ ЯК ЗЛОЧИН ТА ФОНОВЕ ЯВИЩЕ

Коли особу втягують або схиляють до вчинення протизаконних дій, вона може стати суб'єктом таких дій у майбутньому або навіть змушувати інших робити це. Людина звикає до багатьох речей, і підліткова злочинність часто має груповий характер, коли неповнолітня особа втягує інших учасників через свої побоювання вчинювати злочин самостійно.

Вживання одурманюючих засобів може мати негативний вплив на наступне покоління, збільшуючи ризик наркоманії у прогресуючих пропорціях. Вживання наркотиків є причиною наркоманії та токсикоманії, що може призвести до різних небезпечних наслідків. Вживання наркотиків також часто веде до вчинення адміністративно та кримінально караних дій.

Неповнолітні порушники закону є особливими за своїми характеристиками та є складним об'єктом виховання та перевиховання. Вони часто мають негативні погляди, звички та форми поведінки, і найчастіше протидіють позитивному впливу, створюючи бар'єр недовіри та ворожості до вихователів.

Особистість важкого підлітка характеризується низьким рівнем культури та поганим вихованням, які виникають через недоліки у трьох сферах його життя: сім'я, школа та дозвілля [1, с. 276]. У віці 14–18 років діти є найбільш схильними до вчинення злочинів, незалежно від соціального статусу їх сімей. Тому соціальна забезпеченість сім'ї не завжди гарантує безпечне виховання та становлення дитини.

Вікові особливості неповнолітніх суттєво впливають на їх поведінку. У дитячому віці підліток активно сприймає навколишній світ і формує своє уявлення про нього. Він наслідує кумирів, захоплюється ними і переймає їхні манери та стиль життя. Тому важливо навчати дитину контролювати своє оточення і не допускати втягнення в антигромадську діяльність, але при цьому не перевантажувати її увагою, що також може мати негативні наслідки. Думки та переконання, які формуються на цьому етапі, створюють світогляд, який визначає життєвий шлях особистості.

Варто також зазначити, що схиляння неповнолітніх до вживання одурманюючих засобів – це злочин, за який передбачена кримінальна відповідальність згідно зі ст. 324 КК України [2].

Вживання наркотичних та психотропних речовин, особливо серед неповнолітніх, прямо впливає на стан здоров'я суспільства та рівень злочинності. Це може призвести до психологічних та фізичних захворювань, включаючи смертельний результат. Схиляння неповнолітніх до вживання наркотиків може призвести до ускладнення криміногенної обстановки серед молоді, оскільки ця залежність може спонукати до вчинення інших правопорушень і злочинів.

Аналіз показників схиляння неповнолітніх до вживання наркотиків, а також їхніх мотивацій та мотивів, але наразі не проводився [3, с. 108]. Відсутність такого аналізу ускладнює розробку ефективних заходів запобігання цьому явищу. Також потрібні наукові дослідження, щоб конкретизувати характеристики осіб, які схиляють неповнолітніх до вживання наркотиків, та розробити ефективні стратегії протидії цьому явищу.

Успішне вирішення проблеми, пов'язаної з погіршенням криміногенної обстановки у сучасному середовищі, значною мірою залежить від нормального соціального розвитку суспільства в цілому. З цієї причини, ми вважаємо за доцільне провести кримінологічне дослідження, спрямоване на вирішення проблеми запобігання схилянню неповнолітніх до вживання наркотиків та віднайти шляхи подолання цього явища, що допоможе знизити криміногенну обстановку у дитячому середовищі.

Проблема схиляння неповнолітніх до вживання одурманюючих засобів є серйозною та актуальною в багатьох суспільствах. Це явище створює загрозу для здоров'я та добробуту молоді, впливає на їхнє фізичне та психічне розвиток, а також може призвести до негативних соціальних наслідків.

Здоров'я і безпека неповнолітніх: вживання одурманюючих засобів впливає на здоров'я молоді, може спричинити залежність, психологічні проблеми, а також може призвести до нещасних випадків або смертельних наслідків.

Соціальні наслідки: вживання наркотиків може призвести до відчуженості від родини, друзів та спільноти, а

також може сприяти заняттям небезпечною діяльністю або злочинними угрупованнями.

Психологічний вплив: вживання наркотиків може мати серйозний вплив на психічне здоров'я неповнолітніх, сприяючи розвитку депресії, тривоги та інших психічних розладів.

Економічні втрати: боротьба зі схилянням неповнолітніх до вживання наркотиків вимагає значних ресурсів від уряду та суспільства в цілому, включаючи фінансування програм профілактики, лікування та правоохоронних заходів.

Фактори ризику: фактори, що сприяють схилянню неповнолітніх до вживання наркотиків, можуть включати в себе вплив оточуючого середовища, сімейні та соціальні чинники, економічні умови та доступність наркотиків.

Для розв'язання цієї проблеми необхідно вживати комплексних заходів, що включають у себе ефективну профілактику, освіту, психологічну підтримку та доступ до лікування. Також важливо здійснювати правові заходи, спрямовані на боротьбу з торгівлею наркотиками та посилення контролю за їхнім обігом [4, с. 52].

Передусім, необхідно запобігати суспільно небезпечним діям на адекватному рівні, використовуючи запобігання як засіб соціального регулювання відносин у відповідній сфері. Щоб ефективно боротися з детермінантами дитячої злочинності, необхідно покращувати координацію заходів у всіх сферах життя, включаючи економічну, соціальну, виховну, педагогічну, організаційну та правову сфери.

Згідно з рівнями функціонування злочинності та її проявів, визначаються три рівні діяльності щодо запобігання злочинності: загальносуспільний, груповий та індивідуальний.

Запобігання на кожному з цих рівнів має свої особливості та напрямки, спрямовані на виявлення та ліквідацію причин та умов злочинності.

М. Колодяжний, спираючись на думку В. Голіни, розглядає загальні риси сучасної системи запобігання злочинності через три рівні: первинне запобігання (спрямоване на вдосконалення різних сфер суспільного життя), вторинне запобігання (спрямоване на зменшення можливостей вчинення злочинів) та третинне запобігання (спрямоване на профілактику рецидиву) [5, с. 64].

Є три етапи запобігання злочинам серед дітей. Ці етапи допоможуть зменшити злочинність серед молоді в сучасному криміногенному середовищі. Кожен з цих етапів включає в себе комплекс заходів.

Загальносуспільне запобігання: метою цього етапу є проведення роботи у різних сферах суспільного життя для пояснення правил поведінки, просування здорового способу життя та демонстрація позитивних прикладів через фото- та відеоматеріали. На цьому етапі здійснюється запобігання причинам та умовам, які призводять до злочинів серед дітей, зокрема схиляння їх до вживання наркотичних речовин.

Групове запобігання: надання допомоги дітям, які опинилися у складних життєвих умовах, має на меті їх виховання та перевиховання, а також запобігання їхньому схиленню до кримінально небезпечних дій. На цьому етапі також здійснюється запобігання причинам та умовам, які спонукають дітей до злочинної поведінки та вживання наркотиків.

Індивідуальне запобігання: етап спрямований на

протидію причинам та умовам, які призводять до схилення конкретних осіб, зокрема дітей, до вживання наркотиків.

Державним органам слід активізувати роботу з запобігання злочинам серед дітей, зокрема схилення їх до вживання наркотиків. Необхідно впроваджувати новітні методи та форми роботи з дітьми, які мають схильність до порушення закону. Також важливо підвищити рівень правової грамотності дітей шляхом проведення класних годин та демонстрації фільмів на цю тему.

Додатково, необхідно:

- постійно вдосконалювати та оновлювати статистичні дані про злочини, скоєні неповнолітніми або з їх участю;
- здійснювати контроль державних органів за дотриманням прав дітей вихователями та іншими особами, які беруть участь у їх вихованні;
- проводити моніторинг соціальних мереж з метою обмеження доступу неповнолітніх та посиленого контролю за розміщеною інформацією.

Організовувати нічні рейди у громадських місцях для виявлення неформальних груп та осіб, які є їх членами, та запобігання участі в них неповнолітніх. Ця робота також повинна включати онлайн-компонент. Переглядати вимоги щодо наявності психологів у кожному навчальному закладі та забезпечення їхньої присутності з метою своєчасного виявлення та вирішення проблем серед дітей.

Протидія негативним явищам, правопорушенням і злочинності серед дітей, включаючи схилення неповнолітніх до вживання наркотиків, становить серйозну проблему в сучасному суспільстві. Стан молодого покоління визначає

майбутність та розвиток суспільства, тому цілеспрямована робота з запобігання таким явищам надзвичайно важлива.

Схилення неповнолітніх до вживання наркотиків завдає серйозної шкоди їх здоров'ю та може мати негативні наслідки для фізичного та психічного розвитку. Це є суспільною небезпекою, а його наслідки можуть перевершувати шкоду від алкоголю, тютюну та інших наркотичних речовин [6, с. 141].

Важливо вчасно встановлювати причини та умови, які спонукають дітей до вживання наркотиків, оскільки це ефективний спосіб боротьби з дитячою злочинністю. Проте існують прогалини в роботі різних сфер, що впливають на становлення дитини, таких як сім'я, освітні заклади, соціальні служби тощо. Кожен з нас повинен стати правильним прикладом для дітей, щоб вони мали гідних авторитетів для наслідування. Такий підхід сприятиме зменшенню дитячої злочинності в майбутньому.

Сучасні правоохоронні органи, включаючи поліцію, повинні активно залучати усі суспільні ланки до протидії злочинності серед дітей. Тільки спільними зусиллями ми зможемо забезпечити безпеку та благополуччя молодого покоління.

Отже, проблема схилення неповнолітніх до вживання одурманюючих засобів є важливою та актуальною, оскільки це серйозна загроза здоров'ю та майбутньому молодого покоління. Схилення неповнолітніх до вживання одурманюючих засобів має складну природу та зумовлене багатьма факторами, включаючи соціальні, економічні, психологічні та культурні чинники. Відмінність схилення неповнолітніх до вживання одурманюючих засобів полягає у тому, що це діяння може мати

серйозні наслідки для фізичного та психічного здоров'я дітей, а також впливати на їхнє соціальне становище та майбутнє. Ефективна боротьба з проблемою схилення неповнолітніх до наркотиків вимагає комплексного підходу, включаючи профілактичні заходи, освіту, психологічну підтримку та реабілітацію тих, хто вже опинився у цій ситуації.

Важливим аспектом вирішення проблеми є наявність ефективного правового регулювання, яке передбачає відповідальність за залучення неповнолітніх до вживання наркотиків та забезпечує їх захист і підтримку. Вирішення проблеми схилення неповнолітніх до вживання одурманюючих засобів вимагає комплексного підходу, включаючи розробку ефективних стратегій профілактики, інтервенції та реабілітації, а також спільних зусиль усіх зацікавлених сторін.

Список використаних джерел та літератури:

1. Сухонос В.В., Сухонос В.В., Білокінь Р.М. Кримінальне право України. Особлива частина. Суми: Університетська книга, 2020. 672 с.

2. Кримінальний кодекс України: Закон від 05.04.2001 № 2341-III. Дата оновлення: 28.03.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

3. Кримінальне право України. Особлива частина: навч. посіб. / А.А. Васильєв, О.О. Житний, Є.О. Гладкова та ін.; за заг. ред. проф. О.М. Литвинова. Харків: Право, 2020. 656 с.

4. Данилевська Ю. О., Каменський Д. В. Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення:

Україна у сучасному геополітичному просторі: погляд молоді:

зб. наук. пр. студ. та молод. вчених/ гол. ред. Л. Г. Білий.

Хмельницький : Вид-во МАУП, 2024. Вип. 4. 132 с.

проблеми кримінально-правової кваліфікації: практ. посіб. Луганськ: ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2014. 288 с.

5. Конопельський В.Я., Плужнік О.І., Резніченко Г.С. Основи кримінального права: навчальний посібник. Одеса: ОДУВС, 2021. 302 с.

6. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.; за ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. Харків: Право, 2021. 768 с.

Стаднік І.М.,
здобувачка фахової передвищої освіти
(м. Хмельницький)
Науковий керівник – Петлюк Ю.С.,
кандидат юридичних наук, доцент
(м. Хмельницький)

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГАРАНТІЙ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА ПРИВАТНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЕМЕЛЬНУ ДІЛЯНКУ

Право власності на землю забезпечується та гарантується Конституцією України. Право власності на землю (земельну ділянку) набувається та здійснюється відповідно до закону. Воно поширюється на поверхневий (грунтовий) шар у межах цієї ділянки, на водні об'єкти, ліси, багаторічні насадження, які на ній знаходяться, а також на простір, що є над і під поверхнею ділянки, висотою та глибиною, які необхідні для зведення житлових, виробничих та інших будівель і споруд. Власник земельної ділянки має право використовувати її на свій розсуд відповідно до її цільового призначення.

Проте, як стверджує І. О. Костяшкін, право власності на землю не є абсолютним, оскільки з огляду на особливості землі як об'єкта права власності Українського народу зобов'язує кожного діяти так, щоб не створювати перешкод, не заподіювати шкоду іншим особам і водночас задовольняти суспільні потреби від використання землі [1, с. 57].

Основний Закон гарантує, що власник земельної ділянки має право використовувати її на свій розсуд відповідно до її цільового призначення та може використовувати на свій розсуд усе, що знаходиться над і під поверхнею цієї ділянки, якщо інше не встановлено законом та якщо це не порушує прав інших осіб. Земля, згідно з Конституцією України, є не лише національним багатством, але й об'єктом права власності Українського народу

Оскільки йдеться саме про право власності на землю, не можна оминати увагою ст. 41 Конституції України, яка передбачає, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Право приватної власності набувається в порядку, визначеному законом. Громадяни для задоволення своїх потреб можуть користуватися об'єктами права державної та комунальної власності відповідно до закону. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним. Примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Примусове відчуження таких об'єктів з наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану. Конфіскація майна може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом. Використання власності не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію і природні якості землі. Земля є важливим економічним

ресурсом, джерелом національного багатства, від порядку її використання залежить економічне зростання, рівень життя і здоров'я нації. Земля виступає особливим об'єктом права власності, обіг якого регулюється нормами цивільного права та земельного права, а основні засади такого регулювання закладено в нормах Конституції України.

У більшості держав світу, зокрема й в Україні, законодавчо закріплене право приватної власності на землю. Питання про форму власності на землю має важливе значення для кожного громадянина країни, тому що земля – це унікальне природне багатство, природне середовище існування суспільства, тому людина повинна мати право на частину цього природного надбання.

Право на землю можна набути різними способами. Зокрема, низка норм Земельного кодексу України (далі – ЗК України) (зокрема, ст. 130) передбачають можливість купівлі-продажу земельних ділянок. Ч. 1 ст. 131 ЗК України передбачає можливість набуття права власності на земельні ділянки на підставі таких цивільно-правових угод, як міна, рента, дарування, успадкування та інших цивільно-правових угод. ЗК України передбачає, що укладення таких угод здійснюється відповідно до Цивільного кодексу України з урахуванням вимог ЗК України (ч. 2 ст. 131) [2].

Слід пам'ятати, що ч. 1 ст. 130 ЗК України обмежує коло покупців земельних ділянок для ведення товарного сільськогосподарського виробництва. Ними можуть бути:

а) громадяни України, які мають сільськогосподарську освіту або досвід роботи у сільському господарстві чи

займаються веденням товарного сільськогосподарського виробництва;

б) юридичні особи України, установчими документами яких передбачено ведення сільськогосподарського виробництва.

Детальніші положення про добровільну відмову містяться у ч. ч. 1 та 2 ст. 142 ЗК України:

а) припинення права власності на земельну ділянку у разі добровільної відмови власника землі на користь держави або територіальної громади здійснюється за його заявою до відповідного органу;

б) органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування у разі згоди на одержання права власності на земельну ділянку укладають угоду про передачу права власності на земельну ділянку. Угода про передачу права власності на земельну ділянку підлягає нотаріальному посвідченню та державній реєстрації.

Щодо гарантій права земельно-приватної власності на принципах сталого розвитку, то для початку розглянемо, що таке принципи сталого розвитку. Термін «сталий розвиток» є офіційним українським відповідником англійського терміну «sustainable development», дослівний переклад якого з урахуванням контексту може бути «життєздатний» або «тривкий розвиток», а розширене його тлумачення – самопідтримуваний розвиток. Стратегія сталого розвитку є альтернативою парадигмі економічного зростання, яка ігнорує екологічну небезпеку від розвитку суспільства за екстенсивною моделлю.

1. Законодавче забезпечення.

Розвиток та прийняття законів, які чітко визначають права та обов'язки власників землі, є важливим кроком у забезпеченні права приватної власності на землю на принципах сталого розвитку. Ці закони мають включати положення про збереження природних ресурсів, захист екологічно вразливих територій та сприяти сталому використанню землі.

2. Гарантовані права власності.

Власникам землі повинні гарантуватися стабільність їх прав, відсутність дискримінації та можливість ефективно користуватися своєю власністю. Це сприятиме стимулюванню інвестицій у розвиток земель та підвищенню економічної продуктивності.

3. Управління ресурсами.

Впровадження ефективного управління земельними ресурсами, яке враховує екологічні та соціальні аспекти, є ключовим для здійснення права приватної власності на землю на принципах сталого розвитку. Це передбачає збалансоване використання землі, збереження родючості ґрунтів та захист природних екосистем.

4. Врахування екологічних аспектів.

Здійснення права приватної власності на землю на принципах сталого розвитку передбачає врахування екологічних аспектів. Це означає встановлення обмежень на використання землі для запобігання екологічним шкодам та забезпечення збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь.

5. Участь громадськості.

Залучення громадськості до процесу управління земельними ресурсами є важливим елементом забезпечення

сталого розвитку. Це сприяє забезпеченню врахування різноманітних інтересів та точок зору в процесі прийняття рішень.

У довготерміновій перспективі акценти розвитку суспільства повинні зміщуватись з економічного зростання на соціально-екологічний розвиток, а з матеріальних цінностей – на морально-етичні та інформаційні. Після конференцій в Ріо-де-Жанейро та Йоханнесбурзі в Україні активізувалась діяльність наукових установ НАНУ [3, с. 193], університетської спільноти та громадськості, зокрема, громадська організація «Всеукраїнська екологічна ліга», яка практично очолила роботи з розробки Стратегії сталого розвитку України до 2030 року [4, с. 162].

У 1999 році в Україні ратифіковано Орхуську конвенцію, у якій ідеться про доступ громадськості до інформації, участь в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля. Цю конвенцію прийнято на Європейській конференції міністрів «Довкілля для Європи» у 1998 році в м. Орхус (Данія). У 2003 році прийнято Постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження Комплексної програми реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку (Йоханнесбург, 2002), на 2003–2015 роки».

Головними завданнями цієї програми є ліквідація бідності, запровадження моделей сталого виробництва та споживання, спрямованих на забезпечення гідних умов життя і діяльності громадян, охорона і раціональне використання природних ресурсів, оптимізація ресурсної бази економічного та соціального розвитку. В програмі перелічено заходи, які

заплановано виконати в межах її реалізації, терміни виконання цих заходів, вказано виконавців, відповідальних за здійснення запланованого. Заходи, які, згідно з програмою, заплановано здійснити в екологічній сфері, зорієнтовані радше сприяння вирішенню глобальних екологічних проблем, аніж таких, що справді актуальні саме для України.

Таким чином, юридичну сутність гарантій прав на землю можна визначити як систему нормативних приписів і правових способів, передбачених земельним законодавством (матеріальним і процесуальним), які забезпечують нормальну юридичну можливість відповідних суб'єктів набути суб'єктивне право, реалізувати його в процесі практичної діяльності, а в разі порушення цього права забезпечити йому належний захист

Базовим нормативно-правовим актом, що містить норми, які складають систему юридичних гарантій права приватної власності є Конституція України. Значимість гарантування прав на землю підтверджується наявністю у чинному Земельному кодексі України спеціального розділу «Гарантії прав на землю», які умовно можна поділити на три різновиди: гарантії захисту прав на землю; гарантії, пов'язані з відшкодуванням збитків власникам землі та землекористувачам; гарантії, пов'язані з вирішенням земельних спорів.

Список використаних джерел та літератури:

1. Костяшкін І. О. Проблеми правового забезпечення соціальної функції права власності на землю в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук. Київ. 2016. 451 с.
2. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. №

Україна у сучасному геополітичному просторі: погляд молоді:

зб. наук. пр. студ. та молод. вчених/ гол. ред. Л. Г. Білий.

Хмельницький : Вид-во МАУП, 2024. Вип. 4. 132 с.

2768-III. URL: <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show276814/print1428306880436825>.

3. Смолено Є. Г. Судовий захист спеціальних прав на земельну ділянку. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 6. С. 192–195.

4. Снідевич О. С. Позов у цивільних справах, що виникають із земельних правовідносин : дис. ... канд. юрид. наук : спец. Київ, 2011. 206 с.

Тарасюк В.,

здобувач вищої освіти

(м. Хмельницький)

Науковий керівник: Оліх Г.І.,

старший викладач

(м. Хмельницький)

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ В СВІТІ

Сучасна геополітична ситуація у світі характеризується динамічністю, складністю та суперечливістю. Її визначають численні фактори, які постійно змінюються та взаємодіють один з одним. Розуміння цих факторів та їх впливу на геополітичні процеси є надзвичайно важливим для прийняття обґрунтованих рішень на державному та міжнародному рівнях.

Світ переживає бурхливий період геополітичних змін, які значно впливають на міжнародні відносини, глобальну безпеку та світовий порядок. Ось декілька ключових тенденцій, що їх визначають:

- **Зростання багатопolarity:** Світ відходить від однополярної гегемонії США, поступаючись місцем багатополарній системі з новими центрами сили, як-от Китай, Росія, Індія та ЄС. Це посилює конкуренцію та співпрацю між великими державами.

- **Геополітичне суперництво:** Наростає напруженість між США та Китаєм, що може призвести до нового

протистояння, подібного до холодної війни. Ця конкуренція охоплює економіку, технології, оборону та вплив у регіонах, що розвиваються.

- **Регіональні конфлікти та нестабільність:** Етнічні, релігійні та політичні конфлікти у багатьох регіонах світу призводять до нових воєн та загострення існуючих. Це дестабілізує цілі регіони, спричиняє гуманітарні кризи та кидає виклик міжнародній безпеці.

- **Зростання недержавних акторів:** Неурядові організації, транснаціональні корпорації та інші недержавні актори відіграють дедалі більшу роль у світовій політиці, роблячи систему міжнародного управління складнішою.

- **Транснаціональні виклики:** Зміна клімату, пандемії, кібербезпека та інші проблеми, що не мають державних кордонів, потребують глобальної співпраці та спільних дій.

- **Вплив нових технологій:** Швидкий розвиток штучного інтелекту, робототехніки та інших нових технологій суттєво впливає на геополітику, змінюючи характер війни, економіки та суспільства загалом.

- **Глобалізація:** Незважаючи на певні контртенденції, глобалізація триває, хоча й змінюється її характер, роблячи країни та економіки світу більш взаємозалежними.

- **Посилення популізму та націоналізму:** У багатьох країнах спостерігається зростання популізму та націоналізму, що веде до закриття кордонів, торгових війн та протекціонізму, що може підірвати глобалізацію та призвести до фрагментації світу.

- **Демографічні зміни:** Нерівномірне зростання населення в різних регіонах світу створює нові геополітичні

виклики, пов'язані з міграцією, соціальною нестабільністю та тиском на ресурси.

- **Невизначеність майбутнього:** Майбутнє геополітичного розвитку світу є невизначеним і залежить від багатьох факторів, зокрема від дій великих держав, результатів регіональних конфліктів та впливу нових технологій.

Ці тенденції взаємопов'язані та створюють складний і динамічний геополітичний ландшафт. Зрозуміння цих тенденцій є важливим для кращого прогнозування майбутнього та розробки ефективних стратегій у міжнародних відносинах.

Світ стає все більш багатополярним, з новими центрами сили, що кидають виклик домінуванню США. Регіональні конфлікти та нестабільність зростають, а недержавні актори відіграють дедалі більшу роль. Глобальні виклики, такі як зміна клімату та кібербезпека, потребують співпраці на міжнародному рівні. Швидкий технологічний прогрес створює як можливості, так і ризики.

Ключові моменти:

- **Зростання багатополярності:** Китай, Індія та Росія кидають виклик гегемонії США.

- **Регіональні конфлікти:** Україна, Близький Схід, Північна Африка.

- **Недержавні актори:** транснаціональні корпорації, НУО, воєнізовані формування.

- **Глобальні виклики:** зміна клімату, пандемії, кібербезпека, міграція.

- **Технологічний прогрес:** штучний інтелект, кібернетика, біотехнології.

Приклади:

Україна у сучасному геополітичному просторі: погляд молоді:

зб. наук. пр. студ. та молод. вчених/ гол. ред. Л. Г. Білий.

Хмельницький : Вид-во МАУП, 2024. Вип. 4. 132 с.

- Війна в Україні впливає на геополітику Європи.
- Близький Схід залишається нестабільним через конфлікти.

- Китай посилює свої позиції в Азійсько-Тихоокеанському регіоні.

- Африка стикається з бідністю, корупцією та нестабільністю.

- Латинська Америка переживає політичну поляризацію та соціальні заворушення.

Геополітична ситуація динамічна, тому для її розуміння необхідний постійний аналіз поточних подій.

Війна з Росією та прагнення до Європи визначають складне геополітичне майбутнє України, яке залежить від здатності країни протистояти агресії, реформуватися та заручитися підтримкою Заходу.

Ключові моменти:

- Війна з Росією: Тривала війна кидає виклик безпеці та стабільності, але також змушує Україну шукати нових союзників.

- Європейські прагнення: Інтеграція з ЄС та НАТО - це стратегічна мета, що веде Україну до західних структур.

- Складні відносини з Росією: Антагонізм з Росією ускладнює співпрацю та створює постійну загрозу.

- Внутрішні виклики: Корупція, слабкість верховенства права та економічна нерівність перешкоджають реформам.

- Західна підтримка: Допомога США та інших країн Заходу - це ключовий фактор для успішного майбутнього.

Можливі сценарії:

Україна у сучасному геополітичному просторі: погляд молоді:

зб. наук. пр. студ. та молод. вчених/ гол. ред. Л. Г. Білий.

Хмельницький : Вид-во МАУП, 2024. Вип. 4. 132 с.

- Вступ до ЄС та НАТО: Зміцнення геополітичної позиції та інтеграція з Заходом.
- Заморожений конфлікт: Тривала нестабільність, обмежені можливості розвитку.
- Поразка у війні: Втрата суверенітету, авторитарне правління Росії.

Майбутнє України залежить від її здатності подолати виклики та реалізувати свої європейські прагнення.

Список використаних джерел та літератури:

1. Воловик О.Є., Гриньов С.В., Паночко М.І. Геополітика сучасного світу: теорія та практика. 2023.
2. О. І. Шейн, М. І. Михальченко, В. М. Євдокименко. Світова політика: сучасний стан та перспективи розвитку. 2022.
3. Смолій В. А. Геополітичні виклики та загрози для України в ХХІ столітті. 2021.
4. Єрмолаєв О. М., Коткін І. І., Гусєва Л. М. Євразійська геополітика: історія та сучасність. 2020.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Адамчук Катерина Олександрівна – здобувачка фахової передвищої освіти спеціальності «Право» Хмельницького економіко-правового фахового коледжу ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (м.Хмельницький).

Андрієнко Христина Олександрівна – студентка групи ПЗ-20-1-hm, спеціальності 081 «Право» Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна» (м.Хмельницький).

Бондар Олександра – добувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Психологія» факультету дошкільної освіти та психології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (м.Хмельницький, Україна).

Віщак Артур Юрійович – здобувач освіти 11 класу Кам'янець-Подільського ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою Хмельницької області (м.Кам'янець-Подільський)

Галко Олександр Михайлович – Голова циклової комісії з права Хмельницького фахового коледжу Університету «Україна» (м.Хмельницький).

Гілюк Вероніка Миколаївна – здобувачка фахової передвищої освіти групи ПЗ-20-1фмб-hm, спеціальності 081 «Право» Хмельницького фахового коледжу Університету «Україна» (м.Хмельницький).

Гринюк Леся Олександрівна – учитель Кам'янець-Подільського ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою Хмельницької області (м.Кам'янець-Подільський).

Гуменюк Антоніна Федорівна – кандидат економічних наук, доцент; доцент кафедри економіки, управління та туризму Хмельницького інституту ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (м.Хмельницький).

Дробіна Дар'я Максимівна – здобувачка вищої освіти спеціальності «Правоохоронна діяльність» Хмельницького інституту ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (м. Хмельницький).

Ковальчук Богдана – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Психологія» факультету дошкільної освіти та психології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (м.Хмельницький)

Колендзян Ольга Степанівна – учитель-методист Кам'янець-Подільського ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою Хмельницької області (м. Кам'янець-Подільський).

Кондратюк Світлана Леонідівна – кандидат психологічних наук, доцент; доцент кафедри психології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (м.Хмельницький).

Купрій Яна – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Психологія» факультету дошкільної освіти та психології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (м.Хмельницький).

Лебідь Христина Ігорівна – здобувачка вищої освіти спеціальності «Право» Хмельницького інституту ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (м. Хмельницький).

Оліх Галина Іванівна – старший викладач кафедри економіки, управління та туризму Хмельницького інституту ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (м.Хмельницький).

Охман Денис Євгенович – здобувач освіти Кам'янець-Подільського ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою Хмельницької області (м. Кам'янець-Подільський).

Охман Ольга Василівна – кандидат юридичних наук, доцент кафедри права та правоохоронної діяльності Хмельницького інституту ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (м. Хмельницький).

Маринич Ярослава Сергіївна – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 3 курсу спеціальності «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» Хмельницького інституту ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (м.Хмельницький).

Петлюк Юрій Степанович – кандидат юридичних наук, доцент; доцент кафедри права та правоохоронної діяльності Хмельницького інституту ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (м.Хмельницький, Україна).

Понось Діана Вадимівна – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Психологія» факультету дошкільної освіти та психології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (м.Хмельницький).

Соботюк Вікторія Вікторівна – здобувачка вищої освіти спеціальності «Правоохоронна діяльність» Хмельницького інституту ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (м. Хмельницький).

Стаднік Іванна Миколаївна – здобувачка фахової передвищої освіти спеціальності «Право» Хмельницького економіко-правового фахового коледжу ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (м.Хмельницький).

Старовойт Ілона Йосипівна – кандидат психологічних наук, доцент; доцент кафедри психології Хмельницького економіко-правового фахового коледжу ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (м.Хмельницький).

Тарасюк Владислав Олександрович – здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» Хмельницького інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП» (м.Хмельницький).

Якименко Андрій Анатолійович – старший викладач кафедри правових та інформаційних технологій Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна» (м.Хмельницький).

Україна у сучасному геополітичному просторі: погляд молоді:
зб. наук. пр. студ. та молод. вчених/ гол. ред. Л. Г. Білий.
Хмельницький : Вид-во МАУП, 2024. Вип. 4. 132 с.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

УКРАЇНА У СУЧАСНОМУ ГЕОПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРІ: ПОГЛЯД МОЛОДІ НДДКР УкрІНТЕІ: 0123U104482

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ СТУДЕНТІВ ТА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

**Україна у сучасному геополітичному просторі: погляд молоді :
зб. наук. пр. студ. та молод. вчених / гол. ред. Л. Г. Білий. –
Хмельницький : Вид-во МАУП, 2024. Вип. 4. 132 с.**

*За достовірність фактів, назв, посилань на літературні джерела,
дотримання принципів академічної доброчесності відповідальність несуть
автори та їх наукові керівники. Редколегія не завжди поділяє їхні погляди.*

На обкладинці використано фото з мережі Internet

Технічний редактор: В.Парандій

Відповідальна за випуск:

Мороз Ж.М., Голова наукового товариства студентів та молодих вчених

Приватне акціонерне товариство “Вищий навчальний заклад
“Міжрегіональна Академія управління персоналом”

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів
видавничої справи ДК №3262 від 26.08.2008 р.*

**Хмельницький інститут
імені Блаженнішого Володимира,
Митрополита Київського і всієї України**
29015, м. Хмельницький, проспект Миру 101 А
Тел.: (0382) 63-03-05, 63-70-24
Ел. адреса: himaup@ukr.net
www.maup.km.ua

**Здано в набір 25 травня 2024 р. Підписано до друку 25 травня 2024 р.
Формат 60х84 1/16. Гарн. Times. Ум. друк. арк. 2,4.
Друк офсетний. Папір офсетний. Тираж 300 прим.**

